

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 10

לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי

לסוסתי ברכבי פרעה

ישראל "מפרנסים" את ה' כפי שמזון מפרנס אדם: באמצעות התורה והמצוות, הנובעות מתענוגו של ה' עצמו, הם מאפשרים לאור אין סוף להגיע אל העולמות ולהאיר בהם כחסד. כמו סוס מלכותי המשרת את תענוגו של רוכבו בלי להשיג אותו, כך הנשמה פועלת באמצעות ביטול לפני תענוג שלמעלה מכל הבנה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/10

הנקודה

ישראל "מפרנסים" את ה' כפי שמזון מפרנס אדם: באמצעות התורה והמצוות, הנובעות מתענוגו של ה' עצמו, הם מאפשרים לאור אין סוף להגיע אל העולמות ולהאיר בהם כחסד. כמו סוס מלכותי המשרת את תענוגו של רוכבו בלי להשיג אותו, כך הנשמה פועלת באמצעות ביטול לפני תענוג שלמעלה מכל הבנה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל כיצד אפשר לכנות את ישראל "רעיתי", כלומר "המפרנסת אותי", ומדוע הדבר נמשל לסוסה בין רכביו של פרעה. הוא פותח בשמש, המתוארת כ"חתן יוצא מחופתו": התורה שבכתב, המאירה את התורה שבעל פה, שהיא הלבנה. "עולם חסד יבנה" מלמד שהחסד, שאין לו מקום בעצמותו של ה', נבנה ללא הרף באמצעות ה"אמירה" הפנימית של ישראל — התבוננות שכלב המעוררת תגובה מלמעלה. ה"חופה" שעל כל ה"כבוד" היא התענוג העליון, אור נעלה כל כך שהוא מגיע עד למדרגות הנמוכות ביותר ומתלבש בתורה ובמצוות הגשמיות, כך שהן ממשיכות אור נעלה יותר מהעולם הבא, הנסתר כצל. המצוות נחלקות לשלושה סוגים — אש, מים ורוח — כנגד אותיות אמ"ר: תפילה, חסד ולימוד תורה. התורה יורדת כחתן אל כלתו, כנסת ישראל, בדרך "חתומה" שכוחות הרע אינם יכולים להגיע אליה. כמו מזון המחבר את הנשמה לגוף, ישראל מאפשרים לאור ה' לזרום אל העולמות; וכמו סוס מלכותי, או דבורה האוספת עבור בעליה, הם משרתים תענוג שאינם יכולים להשיג.

מבנה

1	שתי שאלות והחתן	19	כיצד ישראל "מפרנסים" את ה', ומדוע הם נמשלים לסוסות של פרעה? השמש, המתוארת כ"חתן", היא התורה שבכתב, המאירה את התורה שבעל פה; השתיים הן הכלל והפרט של תורה אחת.
2	עולם חסד יבנה	3-29	החסד, שאינו מצוי בעצמותו של ה', נמשך למטה באמצעות צמצומים רבים ונבנה ללא הרף באמצעות ה"אמירה" הפנימית של ישראל — ההתבוננות באחדות ה'; הבינה, שערי החמישים, מביאה אותו אל ה"שמים", וכנסת ישראל, הכלה, מקבלת אותו.
3	החופה שעל כל הכבוד	10-49	ה"חופה" היא האור המקיף של התענוג העליון, המגיע עד למדרגות הנמוכות ביותר ומתלבש בתורה ובמצוות; הן ממשיכות אור נעלה יותר מהעולם הבא — ה"תפילין" של ה' עצמו — הנותר נסתר כצל ונמשך באמצעות אהבה, "ימינך".
4	אש, מים ורוח	13-119	כל המצוות כלולות בתפילה, בחסד ובלימוד תורה, כנגד אותיות אמ"ר; ה"אמירה" האנושית הזאת ממשיכה את ה"אמירה" של ה'. התורה יורדת כחתן מן החופה אל כלתו, ו"אורח כנשים" הוא השפע שממנו ניזונים הכוחות המתנגדים.
5	הדרך החתומה	15-149	דרך הצדיקים, בניגוד ל"אורח כנשים", אינה מעניקה דבר לכוחות החיצוניים; התורה צריכה להיות "חתומה" בין לומדיה, ו"ישיש" — 620 — רומז לעמודי האור, 620 במספר, המתגלים באמצעות התורה שבעל פה.

כשם שהמזון מאפשר לנשמה להחיות את הגוף, ישראל ממשיכים את האור המקיף של ה' אל העולמות באמצעות התורה והמצוות; זהו פירוש "רעיתי" — "המפרנסת אותי" — והדימוי לסוס מלכותי.

הסוס מתקשט להנאת רוכבו בלי להשיג את התענוג; ה"סוסים" של המרכבה האלוקית הם אותיות, והנשמה משרתת את התענוג העליון באמצעות ביטול, כאשר המצוות שלה הן תכשיטי הכלה, כמו דבורה האוספת עכור בעליה.

המפרנסת אותי (רעיתי) רעיתי פרנסתי

כינוייה של כנסת ישראל בפסוק הפותח, הנקרא כ"המפרנסת אותי": כשם שהמזון מאפשר לנשמה להחיות את הגוף, כך התורה והמצוות של ישראל מאפשרות לאור ה' לזרום אל העולמות.

חסד יבנה חסד יבנה

חסדו של ה', שאין לו מקום בעצמותו, "נבנה" ללא הרף באמצעות צמצומים רבים; מאז הבריאה, חידושו תלוי באתערותא דלתתא.

אתערותא דלתתא אתערותא דלתתא

יוזמה אנושית — כאן, ה"אמירה" הפנימית שבלב, המתבטאת בהתבוננות ובמעשי תורה ומצוות — שעליה תלויה התגובה מלמעלה: "רוח אייתי רוח".

חופה חופה

האור המקיף את כל העולמות, הנעלה מכל ה"כבוד"; משום שהוא נעלה כל כך, הוא מגיע אפילו למדרגות הנמוכות ביותר ומאפשר את האתערותא דלתתא.

תענוג העליון עונג העליון

התענוג של ה' עצמו, מקור התורה והמצוות, הנעלה הרבה יותר מהעולם הבא, שנברא באות יו"ד אחת.

אמ"ר: אש, מים, רוח אמ"ר: אש מים רוח

שלושת סוגי המצוות: תפילה, העולה כאש; חסד וצדקה, הנמשכים כלפי מטה כמים; ולימוד תורה, הנעשה בעיקר באמצעות הבל הדיבור.

אורח כנשים וארח צדיקים אורח כנשים, ארח צדיקים

שני סוגי שפע: העודף שממנו ניזונים הכוחות המתנגדים, ודרכם ה"חתומה" של הצדיקים, שממנה אין הם שואבים דבר.

ביטול ביטול

הכנעת הנשמה לפני תענוג שאינה יכולה להשיג, בדומה לסוס הרתום למרכבת רוכבו; באמצעות הביטול הנשמה ממשיכה את התענוג העליון.

קטע 1 • 11

שתי שאלות והחתן

1 לסוסתי¹ ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי². פיי רעיתי פרנסתי^{3,4,5} כמאמר רו"ל ישראל מפרנסין⁶ כו'. ולהבין איך הם מפרנסין כו'.

"לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי" — "לרעייתי" פירושו "המכלכלת אותי", כמאמר חז"ל: "ישראל מפרנסין וכו'". ויש להבין כיצד הם מפרנסים וכו'.

המאמר פותח בפסוק משיר השירים א, ט, שבו ה' מדמה את כנסת ישראל לסוסה הרתומה למרכבות פרעה. המדרש דורש את המילה "רעייתי" כאילו היא נגזרת מן השורש "לרעות", במשמעות של הזנה, וחז"ל אומרים שישראל "מפרנסים את אביהם שבשמים"; השאלה הראשונה היא כיצד נבראים יכולים לפרנס את ה'.

וגם להבין דמיון הכתוב בחינת רעיתי לסוסתי כו'. הענין הוא כי הנה כתיב והוא כחתן⁷ יוצא מחופתו^{8,9,10} כו'.

וכן יש להבין את דימוי הכתוב, המשווה את בחינת "רעייתי" ל"סוסתי" וכו'. העניין הוא כך: כתוב "והוא כחתן יוצא מחופתו" וכו'.

השאלה השנייה היא מדוע ה"פרנסה" הזאת נמשלה לסוס במרכבות פרעה. התשובה נפתחת בפסוק מתהילים יט, ו, המתאר את השמש כחתן היוצא מחופתו.

פיי והוא קאי על השמש הנזכר למעלה לשמש שם אהל בהם^{11,12} שהוא כחתן וכו' (עיין בזהר ר"פ בהעלותך קמ"ח ב' תרומה דקל"ז א' בראשית ח' ע"א פ' תצא דרע"ט ב')¹³ והרמז על תורה שבכתב

"והוא" מוסב על השמש שנזכרה קודם לכן, בפסוק "לשמש שם אהל בהם"; היא כחתן וכו'. (ראו בזהר, בתחילת פרשת בהעלותך, קמ"ח ב'; תרומה, קל"ז א'; בראשית, ח' ע"א; פרשת תצא, רע"ט ב'). והרמז הוא לתורה שבכתב,

בתהילים יט הפסוק הקודם מדבר על האוהל שה' קבע לשמש, ולכן "והוא" מכוון לשמש. ההערה שבסוגריים מפנה למקומות בזהר העוסקים בדימוי הזה, ובהמשך מתברר למה השמש רומזת: לתורה שבכתב.

כי תשב"כ נקרא שמש¹⁴ ותורה שבעל פה ירח שכשם שהירח מקבלת אורה מהשמש שע"י כן תזרח אורה כך תורה שבע"פ היא המקבלת מתשב"כ.

כי התורה שבכתב נקראת "שמש", והתורה שבעל פה — "ירח". כשם שהירח מקבל את אורו מן השמש, ועל ידי כך אורו מאיר, כך התורה שבעל פה מקבלת מן התורה שבכתב.

לירח אין אור משלו, והוא מאיר רק באמצעות אור השמש. בדומה לכך, התורה שבעל פה מקבלת את כל מה שיש בה מן התורה שבכתב ומגלה את האור הזה.

וכמו שאמר בגמ' מנלן דכתיב כו' או מנא הני מילי כו'. אך תורה שבכתב היא בחי' כלל ותשבעי' בחי' פרט¹⁵ ואין בכלל

וכמו שאומרים בגמרא: "מנלן? דכתיב וכו'", או: "מנא הני מילי וכו'". אך התורה שבכתב היא בחינת הכלל, והתורה שבעל פה היא בחינת הפרט; ואין בכלל

התלמוד שואל שוב ושוב "מנין לנו?" ומשיב באמצעות פסוק, וכך מתברר שהתורה שבעל פה נובעת מן התורה שבכתב. בהמשך מכנה הטקסט את התורה שבכתב "כלל" ואת התורה שבעל פה "פרט", על פי כלל יסודי בפרשנות התורה: הכלל כולל רק את מה שמפרטיו מבטאים.

אלא מה שבפרט שגם בתשב"כ הוא ענין התרי"ג מצות בכללם שפרטיהם מבוארים בתורה שבעל פה והכל בחי' אי' יחשב.¹⁶

אלא מה שיש בפרט: גם בתורה שבכתב מצויות תרי"ג המצוות בכללותן, ופרטיהן מבוארים בתורה שבעל פה; והכול נחשב לבחינה אחת.

התורה שבכתב מציינת את תרי"ג המצוות באופן כללי, והתורה שבעל פה מפרטת אותן. מכיוון שהכלל אינו כולל דבר מעבר למה שמתפרט בו, שתי התורות הן למעשה תורה אחת.

קטע 2 • 21-3

עולם חסד יבנה

2 ולהבין איך הוא כחתן יוצא כו'. הנה כתיב כי אמרתי עולם חסד יבנה.^{17, 18, 19, 20, 21, 22, 23} פירוש חסד

יבנה שהחסד הוא נבנה ומתהווה ויבנה לשון הוה שתמיד הוא נבנה

ולהבין כיצד הוא "כחתן יוצא...": נאמר "כי אמרתי עולם חסד ייבנה". פירוש "חסד ייבנה" הוא שהחסד נבנה ומתהווה; "ייבנה" הוא לשון הוה, כלומר שהוא נבנה תמיד,

בדרך כלל מבינים את תהלים פט, ג כך: "העולם נבנה בחסד". אדמו"ר הזקן קורא את המילים האחרונות כ"חסד ייבנה": החסד עצמו נבנה ומתהווה ללא הרף, והפועל "ייבנה" מתאר תהליך מתמשך ולא אירוע עתידי חד-פעמי.

וכמאמר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית וטובו והתהוותו של חסד זה הוא מבחינת חסד עליון

כמאמר "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". והטוב וההתהוות של חסד זה הם מבחינת חסד עליון,

ברכת הבוקר שלפני קריאת שמע משכחת את ה', ש"כטובו מחדש בכל יום תמיד את מעשה בראשית"; לכן החסד שמקיים את העולם מתחדש ללא הרף. מקורו בחסד נעלה יותר, חסד עליון.

כי חפץ חסד הוא^{24, 25} (ועיין בזח"ג נשא קל"ג ב' ח"א ויחי ר"ל סע"ב בראשית ד"י ע"ב ח"ב קס"ו ב' ע"ט א'. ח"ג ע"ז א' קמ"ה ב' רנ"ז א')

"כי חפץ חסד הוא". (ועיננו בזהר חלק ג, נשא, דף קל"ג ע"ב; חלק א, ויחי, דף ר"ל סוף ע"ב; בראשית, דף י" ע"ב; חלק ב, דפים קס"ו ע"ב, ע"ט ע"א; חלק ג, דפים ע"ז ע"א, קמ"ה ע"ב, רנ"ז ע"א).

במיכה ז, יח נאמר שה' "חפץ חסד": חסד עליון הוא רצונו של ה' עצמו להיטיב. הסוגריים מפנים לקטעים בזהר העוסקים ב"עולם חסד ייבנה" ובחסד הנעלה הזה.

והנה בא"ס ב"ה לא שייך מדת החסד כלל וכמ"ש בתיקוני זהר לאו דאית לך צדק ידיעא²⁶ כו' והנה באין סוף ברוך הוא אין כלל מקום למידת החסד, וכמו שכתוב בתיקוני זהר: "לאו דאית לך צדק ידיעא וכו" — לא שיש לך מידה ידועה של צדק וכו',

בה' כפי שהוא בעצמותו אין כלל מידות, אפילו לא מידת החסד. בתפילת אליהו שבתחילת תיקוני זהר נאמר שהצדק, הרחמים ושאר המידות קיימים רק "כדי להראות כיצד העולם מתנהל", ולא כתכונות שיש לה'.

ולאו מכל אליון מדות כלל²⁷ אלא ע"י כמה צמצומים והשתלשלות מעילה לעלול נמשך אור א"ס ב"ה ונתלבש במדת החסד כו'.

"ולאו מכל אליון מדות כלל" — ואין הוא כלל מכל המידות הללו. אלא באמצעות צמצומים רבים והשתלשלות מעילה לעלול, נמשך אור אין סוף ברוך הוא ומתלבש במידת החסד וכו'.

החסד מופיע רק לאחר שאור ה' עובר צמצומים חוזרים ונשנים וממשיך בשרשרת של סיבות ותוצאות. רק אז אור אין סוף "מתלבש" במידת החסד.

אך כדי להיות נמשך הארה והמשכה זו הנה נודע שתחלת בריאת העולמות²⁸ הי' מפני כי חפץ חסד הוא מאליו

אך כדי שתימשך הארה והמשכה זו, הרי ידוע שתחילת בריאת העולמות הייתה משום "כי חפץ חסד הוא" — מאליו, כשברא ה' את העולמות לראשונה, רצונו להיטיב פעל מעצמו, בלי שדבר מלמטה יעורר אותו.

וממילא ועכשיו באתערותא דלתתא תליי אתערותא דלעילא שיהי' נמשך אור א"ס להיות חפץ חסד שיהיה חסד יבנה²⁹ ואתערותא דלתתא זו הוא מה שכתוב

וממילא. ואילו כעת, אתערותא דלעילא תלויה באתערותא דלתתא, כדי שיימשך אור אין סוף ויהיה "חפץ חסד", כך ש"חסד ייבנה". ואתערותא דלתתא זו היא מה שכתוב,

מאז הבריאה, גילוי נוסף של אור ה' כחסד תלוי ביוזמה אנושית, ב"אתערותא דלתתא". יוזמה זו היא מה שהפסוק מכנה "כי אמרתי".

כי אמרתי כו' שאמר דוד המלך ע"ה בעד כלל ישראל כי אמרתי פי' כאשר אני אומר

"כי אמרתי וכו'" — כך אמר דוד המלך עליו השלום בשם כלל ישראל. פירוש "כי אמרתי" הוא: כאשר אני אומר,

דוד המלך מדבר בשם כלל ישראל, ואת המילים "כי אמרתי" מבינים כתנאי: בכל פעם שאני "אומר", החסד נבנה.

אזי חסד יבנה ובחי' אמירה זו היא בלב בחינת מחשבה ורעותא דליבא ע"י התכוננות בה' אחד מקרב

איש ולב עמוק³⁰ ואזי חסד יבנה ואתערותא דלתתא רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.^{31, 32, 33}

אזי "חסד יבנה". בחינה זו של "אמירה" היא כלל: בחינת מחשבה ורצון הלב, באמצעות התכוננות ב"ה' אחד", "מקרב איש ולב עמוק"; ואזי "חסד יבנה". ואתערותא דלתתא [היא]: "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח".

"אמירה" זו אינה דיבור, אלא מחשבה ורצונו הפנימי של הלב, הנולדים מהתכוננות באחדותו של ה' בעומק הלב. העיקרון של הזוהר, "רוח מביאה רוח", פירושו שהתעוררות של רוח האדם ממשיכה מלמעלה התעוררות מקבילה.

3 וכמ"ש את ה' האמרת כו'. וכמארז"ל עשיתוני חטיבה אחת בעולם³⁴ דהיינו בחי' ה' אחד כו'.

וכמו שכתוב: "את ה' האמרת" וכו'. וכמאמר חז"ל: "עשיתוני חטיבה אחת בעולם", כלומר, הבחינה של "ה' אחד" וכו'.

בדברים כו, יז נאמר שישאל "האמרת" את ה' — ביטוי ששורשו זהה לשורש המילה "אמירה". הגמרא מסבירה שישאל עשו את ה' "חטיבה אחת בעולם" בכך שהכריזו בקריאת שמע ש"ה' אחד", וזוהי ה"אמירה" הפנימית שתוארה קודם.

וזהו כי כל בשמים ובארץ^{35, 36} שמים שם מים³⁷ הוא בחינת חסד עליון המתפשט ומתלבש למטה בארץ

וכי כל בחי' נו"ן שערי בינה בגימטריא כל³⁸

וזהו [פירוש] "כי כל בשמים ובארץ": "שמים" הוא "שם מים" — בחינת חסד עליון, המתפשט ומתלבש למטה, בארץ. ו"כל" הוא בחינת חמישים שערי בינה, שערכם המספרי שווה ל"כל",

הגמרא דורשת "שמים" כ"שם מים": המים יורדים כלפי מטה, בדומה לחסד, שיורד ומגיע אל "הארץ" שלמטה. למילה "כל" יש ערך מספרי של חמישים, והיא רומזת לחמישים שערי בינה.

שהוא בחינת התכוננות הנ"ל הוא הממשיך להיות בשמים בחי' חסד (ע' במק"מ בפ"י הזח"א ויחי)

שהיא בחינת ההתכוננות הנזכרת לעיל; היא הממשיכה, כדי שתהיה "בשמים" בחינת חסד (עיינו במקדש מלך, בפירושו לזוהר חלק א, ויחי)

בינה היא ההתכוננות שתוארה לעיל, והיא המביאה לכך שתהיה בחינת חסד "בשמים". הסוגריים מפנים למקדש מלך, פירוש על הזוהר, על קטע בפרשת ויחי.

(ר"ל ע"ב) וע' בזהר פ' ויגש (ר"ץ 39 א') ע"פ כונן שמים בתבונה⁴⁰ כל יומא ויומא⁴¹ כו'

(דף ר"ל ע"ב). ועיינו בזה, פרשת ויגש (דף ר"ז ע"א), על [הפסוק] "כונן שמים בתבונה": "כל יומא ויומא" וכו'.

ציון הדף משלים את הסוגריים. הוזהר בפרשת ויגש דורש את המילים "כונן שמים בתבונה", ומפרש שה' מכונן את השמים מחדש "כל יום ויום".

וזהו יבנה לשון הוה וגם יבנה אותיות בינה ומשם בארץ וכנס"י נקרא כלה⁴² שמקבלת מבחי' כל.

וזהו "יבנה" — לשון הוה; ו"יבנה" מורכב גם מאותיות "בינה". ומשם [נמשך החסד] בארץ. וכנסת ישראל נקראת "כלה", מפני שהיא מקבלת מבחינת "כל".

החידוש היומי מסביר את משמעות "יבנה" כפעולה מתמשכת; המילה "יבנה" מורכבת מאותן אותיות כמו "בינה", ולכן החסד נבנה באמצעות הבינה. מן השמים מגיע החסד אל הארץ, וכנסת ישראל נקראת "כלה" — מילה הכוללת את "כל" — משום שהיא מקבלת מבחינה זו.

ופי' כלה מלשון כלתה נפשי^{43,44} שע"י רעותא דליבא רוח אייתי רוח כו' וזהו לעולם ה' דברך נצב בשמים⁴⁵ שדבר ה' מקור נשי". הן הממשיכים בחינת שמים שם מים כו':^{46,47}

ופירוש "כלה" הוא מלשון "כלתה נפשי": על ידי רצון הלב, "רוח מביאה רוח" וכו'. וזהו "לעולם ה' דברך נצב בשמים": "דבר ה'" הוא מקור נשמות ישראל, והן הממשיכות את בחינת "שמים" — "שם מים" וכו'.

המילה "כלה" מזכירה גם את "כלתה", כלומר, את כיסופי הנשמה; באמצעות "רוח מביאה רוח" הכיסופים מעוררים מענה מלמעלה. לכן "דברך נצב בשמים" פירושו שנשמות ישראל, ששורשן בדבר ה', הן הממשיכות את ה"שמים" — בחינת החסד העליון.

קטע 3 • 41-10

החופה שעל כל הכבוד

4 ב אך להבין איך יש ערך ויחוס נברא לגבי הבורא ית' להמשיך אור א"ס ב"ה שיתלבש בבחי' חסד כו'.

2. אך יש להבין: כיצד יכול נברא להיות בעל ערך ויחוס כלשהם כלפי הבורא, יתברך, עד שיוכל להמשיך את אור אין סוף, ברוך הוא, כך שיתלבש בבחינת חסד וכו'?

סעיף 2 מציג שאלה יסודית. הנברא מוגבל, ואין לו כל ערך ביחס לבורא; כיצד אפוא יכול מעשה של אדם להמשיך את אור אין סוף, כך שיתלבש בחסד?

הנה כתיב כי על כל כבוד חופה.⁴⁸ פי' כבוד הוא מ"ש⁴⁹ ולכבודי בראתיו יצרתיו⁵⁰ אף עשיתיו⁵¹ שהם בחי' כבוד והתלבשות אור א"ס בתוכם כסדר כל ההשתלשלות

הנה נאמר: "כי על כל כבוד חופה". "כבוד" הוא מה שנאמר: "ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". אלה בחינות של "כבוד", שבהן מתלבש אור אין סוף, לפי סדר ההשתלשלות כולו;

בישעיהו ד, ה מובטחת חופה על "כל הכבוד". על פי ישעיהו מג, ז, "כבוד" פירושו העולמות שנבראו, נוצרו ונעשו, שבהם אור אין סוף מתלבש שלב אחר שלב.

ועל כל כבוד שהוא עליהם וגבוה להם הוא בחי' חופה שהוא מבחי' מקיף וסובב שאינו יכול להתלבש תוך עלמין

ויעל כל כבוד — מעליהם וגבוה מהם — היא בחינת "חופה", שהיא בבחינת אור מקיף וסובב, שאינו יכול להתלבש בתוך העולמות;

"חופה" שמעל הכבוד היא אור נעלה מכדי להיכנס לעולמות. הוא מקיף אותם מלמעלה, כשם שחופת חתונה פרושה מעל החתן והכלה.

(ועיין מ"ש מענין חופה בד"ה תורה צוה^{53, 52} ובד"ה כי על כל כבוד חופה)⁵⁴ והוא הנותן כח ועוז לאתערותא דלתתא להיות תליא בה אתערותא דלעילא

(ועינינו במה שנכתב בענין חופה במאמר המתחיל "תורה ציווה" ובמאמר המתחיל "כי על כל כבוד חופה"). והיא הנותנת כוח ועוז לאתערותא דלתתא, כך שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה בה.

הסוגריים מפנים לשני מאמרים נוספים העוסקים בחופה. לאחר מכן נאמר שאור מקיף זה הוא שנותן כוח ליוזמה של האדם, כך שהתגובה של ה' תהיה תלויה בה.

כי לפי שהוא בחי' עליונה מאד נעלה מבחי' סובב כו' לכך יכולה להיות סובבת ומקפת גם למטה מטה כיוון שהיא בחינה נעלית ונשגבת מאוד, למעלה מבחינת סובב וכו', לכן היא יכולה להקיף ולסובב גם את הנמוך ביותר, למטה מטה;

מכיוון שאור זה נעלה אפילו מהאור המקיף הרגיל, הוא יכול להגיע עד למדרגות הנמוכות ביותר. מה שנעלה באמת אינו מוגבל בגובה או בעומק.

וכמו שכתוב ומתחת זרועות עולם⁵⁵ כי בחינת מעלה ומטה שוין כו' והוא בחינת עונג העליון

וכמו שנאמר: "ומתחת זרועות עולם", כי מדרגות מעלה ומטה שוות וכו'; והיא בחינת התענוג העליון,

ברכת משה מדברת על "זרועות עולם" הנמצאות "מתחת", ומגיעות עד המקום הנמוך ביותר. אור זה הוא התענוג העליון, התענוג של ה' עצמו.

דהיינו בחינת אור א"ס ב"ה ממקור התענוגים ומקור החיים כמו שכתוב כי עמך מקור חיים⁵⁶ שהוא המתלבש בתורה ובמצות גם שהם מלובשים בענינים גשמיים כו'.

כלומר, בחינת אור אין סוף, ברוך הוא, ממקור התענוגים וממקור החיים, כמו שנאמר: "כי עמך מקור חיים". זהו האור המתלבש בתורה ובמצוות, אף שהן מלובשות בענינים גשמיים וכו'.

אור זה בא ממקור כל התענוג ומקור כל החיים, ככתוב בתהילים לו, י. אור זה עצמו מתלבש בתורה ובמצוות, אף שהן מתקיימות באמצעות דברים גשמיים.

5 וזהו אשר קדשנו להיות תלוי באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא שלמעלה מעלה מבחינת עוה"ב.

כי ביו"ד נברא עוה"ב⁵⁷ הגם

זהו [פירוש] "אשר קדשנו": שעל אתערותא דלתתא תהיה תלויה אתערותא דלעילא, שהיא למעלה מעלה מבחינת העולם הבא. שהרי העולם הבא נברא באות יו"ד, ואף על פי כן

ברכת המצווה משבחת את ה' במילים "אשר קדשנו במצוותיו". המענה למעלה שהמצוות ממשיכות גבוה מן העולם הבא, שעליו אומרת הגמרא שנברא באות יו"ד, האות הקטנה ביותר.

שהוא תענוג הנשמות תענוג נפלא עד אין קץ ותכלית עד שאמרו בגמרא על אלישע אחר מוטב דלדייני⁵⁸ כו' שכל יסורי גיהנם כדאי בשביל עונג זה אפי' בשביל ג"ע התחתון.

הוא תענוג הנשמות, תענוג נפלא שאין לו קץ ותכלית; עד שאמרו בגמרא על אלישע אחר: "מוטב דלדייניא וכו'" — שכל ייסורי גיהנום כדאיים בשביל תענוג זה, אפילו בשביל גן עדן התחתון.

תענוג הנשמות בעולם הבא הוא למעלה מכל מידה. כשאלישע בן אבויה, המכונה אחר, נפטר, אמר רבי מאיר שמוטב שיידון ואחר כך ייכנס לעולם הבא; מכאן שכל סבלו של גיהנום כדאי אפילו בשביל גן עדן התחתון.

6 וכ"ש בשביל ג"ע העליון עכ"ז הוא רק בחי' יו"ד שהיא הארה אחת קטנה כו'.

ועל אחת כמה וכמה בשביל גן עדן העליון. ואף על פי כן, אין זו אלא בחינת יו"ד, הארה אחת קטנה וכו'.

אם גן עדן התחתון כדאי לכל היסורים שבגיהנום, הרי שגן עדן העליון כדאי לכך על אחת כמה וכמה. ואף על פי כן, כל השכר הזה נובע רק מבחינת יו"ד, ניצוץ קטן יחיד מאורו של ה'.

אבל התורה והמצות נמשכים מעונג העליון שלמעלה מעלה מזה דהיינו מבחי' אור א"ס ב"ה ממש בעצמו ובכבודו שלכן אמרו יפה שעה אחת^{59, 60} כו'.

אבל התורה והמצוות נמשכות מהתענוג העליון, שלמעלה לאין ערוך מכל זה, כלומר מבחינת אור אין סוף ברוך הוא ממש, מעצמותו ומכבודו. לכן אמרו: "יפה שעה אחת וכו'".

לעומת זאת, התורה והמצוות נובעות מהתענוג העליון, מעצמותו ממש של ה', שלמעלה לאין ערוך מהעולם הבא. לכן נאמר במשנה ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא.

וכמ"ש במ"א ומשם נמשך כח ועוז לנפש האדם שהוא בסדר ההשתלשלות בי"ע בחי' כבוד כו'

[כמו] שכתוב במקום אחר. ומשם נמשכים כוח ועוז לנפש האדם, הנמצאת בסדר ההשתלשלות, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, בבחינת "כבוד" וכו',

מהמקור הנעלה הזה מקבלת הנפש כוח לפעול, אף שהיא שוכנת בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, הנקראים "כבוד".

להיות תלוי באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא שלמעלה מסדר ההשתלשלות (ועמ"ש ג"כ מזה באריכות בד"ה כיום השמיני עצרת.^{61,62} גדול תלמוד שמביא כו')

כדי שאתערותא דלעילא שלמעלה מסדר ההשתלשלות תהיה תלויה באתערותא דלתתא. (וראו גם את מה שנכתב על כך בהרחבה במאמר המתחיל "כיום השמיני עצרת", על "גדול תלמוד שמביא וכו".)

כוח זה מאפשר ליוזמה של הנפש לעורר תגובה מלמעלה, שלמעלה מכל סדר העולמות. הסוגריים מפנים למאמר על שמיני עצרת, העוסק בכך בהרחבה.

ועי"ז נמשך הארת אור א"ס ב"ה להיות בחי' חסד יבנה. וכמו עד"מ בגשמיות בתענוגות בני אדם הנה התענוג מעדן הבשר והאיברים להעבותם ולהגדילם כך

ועל ידי כך נמשכת הארת אור אין סוף ברוך הוא, ונעשית בחינת "חסד יבנה". וכמשל לכך, בתענוגים גשמיים של בני אדם, התענוג מעדן את הבשר ואת האיברים, מעבה אותם ומגדיל אותם, כך

בזכות היוזמה של הנפש נמשך אור אין סוף ונעשית בחינת "חסד יבנה". בהמשך מובא משל: תענוג גשמי מזין את הבשר ואת האיברים, מעבה אותם ומגדיל אותם.

הנה התענוג העליון המלוכש בתורה ומצות הוא המגדל ומעבה כח הנפש להעלותה ולקשרה למעלה מעלה להיות אשת חיל עטרת בעלה⁶³ שתוכל להמשיך אור א"ס ב"ה שיתלבש בבחי' חסד יבנה כו'.

התענוג העליון המלוכש בתורה ובמצוות הוא שמגדל ומעבה את כוח הנפש, כדי להעלות אותה ולקשור אותה למעלה מעלה, עד שתהיה "אשת חיל עטרת בעלה", ותוכל להמשיך את אור אין סוף ברוך הוא, שיתלבש בבחינת "חסד יבנה" וכו'.

בדומה לכך, התענוג העליון שבתורה ובמצוות מחזק את הנפש, מעלה אותה וקושר אותה למעלה. הנפש נעשית "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), ויכולה להמשיך את אורו של ה' בבחינת חסד.

7 וזהו דברך נצב⁶⁴ בשמים⁶⁵ נצב מלשון שררה⁶⁶ וכמ"ש נצב מלך^{67,68} שבחי' דבר ה' זו הלכה⁶⁹ שלומד הנה הגם שהוא למטה מלוכש בענינים גשמיים.

זהו [פירוש] "דברך נצב בשמים": "ניצב" הוא לשון שלטון, כמו שכתוב: "ממונה היה למלך". שהרי הבחינה של "דבר ה' — זו הלכה", שאדם לומד, אף שהיא למטה ומלוכשת בענינים גשמיים,

בתהילים קיט, פט נאמר שדבר ה' ניצב בשמים. "ניצב" יכול להתפרש גם במשמעות של שליט, כמו במלכים א כב, מח; והגמרא אומרת ש"דבר ה'" פירושו הלכה, כלומר חוקי התורה.

אעפ"כ עושה פרי למעלה להיות בבחי' אשת חיל עטרת בעלה.⁷⁰ דהיינו בבחי' מלוכה וממשלה על בחי' שמים חסד כו'.

בכל זאת היא עושה פרי למעלה, ונעשית בבחינת "אשת חיל עטרת בעלה" — כלומר, בבחינת מלוכה ושלטון על בחינת "שמים", חסד וכו'.

ההלכה שאדם לומד עוסקת בעניינים גשמיים, ובכל זאת היא עושה פרי למעלה. היא עושה את הנשמה ל"עטרת בעלה", השולטת על ה"שמים" — החסד העליון.

8 והיינו שהוא המשכת אור א"ס ב"ה להיות בחי' שמים כו'. והיינו לפי אשר קדשנו במצותיו של הקב"ה עצמו.

כלומר, זוהי המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, כדי שתהיה בחינת "שמים" וכו'. וזהו משום שהוא "קידשנו במצותיו" — במצותיו של הקדוש ברוך הוא עצמו.

המשכת אור ה' בבחינת "שמים" אפשרית משום שהמצוות הן מצותיו של ה' עצמו. את הברכה "אשר קידשנו במצותיו" מפרשים כמתייחסת למצוות שהקדוש ברוך הוא עצמו, כביכול, מקיים.

וכמארז"ל הקב"ה מניח תפילין⁷¹ כו' הק ב"ה יושב ושונה כנגדו^{72, 73} כו' שהוא ענין המשכת אור א"ס ב"ה בבחי' תפילין כו'.

וכמאמר רבותינו זיכרונם לברכה: "הקדוש ברוך הוא מניח תפילין" וכו', [וכן] "הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו" וכו' — וזהו ענין המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, בבחינת תפילין וכו'.

בגמרא נאמר שה' מניח תפילין, ובמדרש נאמר שכאשר אדם לומד תורה, ה' יושב ולומד כנגדו. תפילין של אדם ממשיכות את אור אין סוף אל בחינת ה"תפילין" של ה'.

ות"ת הוא ענין המשכת אור א"ס ב"ה בחכמה דאורייתא מחכמה נפקת^{74, 75} כנגדו פ"י שאין המשכה זו יכולה להתלבש תוך עלמין אלא בבחינת סובב ומקיף מלמעלה.

ותלמוד תורה הוא ענין המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, בחכמה, שהרי "מחכמה נפקת" — התורה יוצאת מן החכמה. "כנגדו" פירושו שהמשכה זו אינה יכולה להתלבש בתוך העולמות, אלא היא בבחינת סובב ומקיף מלמעלה.

לימוד התורה ממשיך את אור אין סוף אל החכמה, שהיא מקור התורה. "כנגדו" פירושו שאור זה אינו יכול להיכנס אל העולמות; הוא עומד כנגדם ומקיף אותם מלמעלה.

9 וכמ"ש ה' צלך⁷⁶ בחי' צל ולא אורה נגלית וענין הצל הוא עד"מ כמו צלו של אדם שכל תמונתו נראה בצלו

וכמו שכתוב: "ה' צלך" — בחינת צל, ולא אור גלוי. עניינו של צל הוא, למשל, כמו צלו של אדם, שבו נראית כל דמותו,

בתהילים קכא, ה' מכונה "צלך". צל משקף את כל צורתו של האדם, אך הוא חשוך ולא מואר.

אלא שמראה הצל הוא בחי' חשך כך כביכול ה' צלך בחי' צל שלך שבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא אלא שבאתערותא דלעילא הוא בחי' צל וחושך וכמ"ש ישת חושך סתרו⁷⁷

אלא שמראה הצל הוא בחינת חושך. כך גם, כביכול, "ה' צלך" — בחינת הצל שלך, שהרי על ידי אתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא. אלא שאתערותא דלעילא זו היא בבחינת צל וחושך, וכמו שכתוב: "ישת חושך סתרו";

התגובה מלמעלה משקפת בדיוק את ההתעוררות האנושית מלמטה, כפי שצל משקף את מי שמטיל אותו. ואף על פי כן היא נשארת "בחושך", נסתרת, כפי שנאמר: "ישת חושך סתרו" (תהילים יח, יב).

דהיינו שאינו מושג ונראה לעיני השכל של הנבראים רק כמו עד"מ שעשועי המלך בעצמותו כו' וכמ"ש במ"א.

כלומר, היא אינה מושגת ואינה נראית לעיני השכל של הנבראים, אלא היא, בדרך משל, כמו שעשועי המלך בעצמותו וכו', וכמו שכתוב במקום אחר.

האור הנמשך בדרך זו אינו יכול להיתפס בשכל של שום נברא. הוא דומה לתענוג הפרטי של מלך בתוך עצמו, שאיש מלבדו אינו רואה.

10 וזהו על יד ימינך⁷⁸ פי' שע"י בחי' ימינך דהיינו בחי' אהבה כו' ואתעדלית לדבקה בו ית' עי"ז אייתי רוח ואמשיך רוח להיות הקב"ה מניח תפילין כו'

וזהו [פירוש] "על יד ימינך": באמצעות בחינת "ימינך", כלומר בחינת אהבה וכו', ואתערותא דלתתא להידבק בו יתברך; על ידי כך "מביא רוח וממשיך רוח", כך שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין וכו',

הפסוק ממשיך ואומר "על יד ימינך", ונדרש גם במשמעות של "באמצעות ימינך". יד ימינך מסמלת אהבה: אהבתו ורצונו של האדם להידבק בה' מורידים את התגובה שמלמעלה, שעל ידה הקב"ה מניח תפילין.

ויושב ושונה כו' וכן כל הרמ"ח מצות הם אברים המשכות והארת אור א"ס ב"ה בחסד כו':

ויושב ושונה וכו'. וכך גם כל רמ"ח המצוות הן "איברים": המשכות והארה של אור אין סוף ברוך הוא בחסד וכו'.

בדומה לכך, כל אחת מרמ"ח מצוות העשה היא "איבר", ערוץ שדרכו אור אין סוף מאיר כחסד.

קטע 4 • 111-13

אש, מים ורוח

11 ג והנה דרך כלל⁷⁹ נחלקים כל הרמ"ח מצות לג' בחי' תורה ועבודה וגמילות חסדים⁸⁰ ועי' נאמר יום ליום יביע אמר⁸¹ אמר ר"ת⁸² אש מים רוח.

3. והנה, באופן כללי, כל רמ"ח המצוות נחלקות לשלוש בחינות: תורה, עבודה וגמילות חסדים. ועל כך נאמר: "יום ליום יביע אומר"; "אומר" הוא ראשי תיבות של אש, מים ורוח.

סעיף ג' מחלק את כל המצוות לשלוש קבוצות, בדומה לשלושת העמודים שעליהם העולם עומד במשנה: תורה, עבודה (תפילה) וגמילות חסדים. בתהילים י"ט, ג' נאמר "יום ליום יביע אומר", ושלוש האותיות של "אומר" רומזות לאש, מים ורוח.

אש הוא בחי' עבודה ממטה למעלה כשלהבת העולה כו' לדבקה בו ית' דהיינו שתתפשט הנפש מלבושי נוגה בתענוגות בני אדם להתענג על ה' לבדה.

האש היא בחינת העבודה, מלמטה למעלה, כמו שלהבת העולה וכו', כדי להידבק בו יתברך. כלומר, שהנפש תתפשט מן הלבושים של נוגה שבתענוגות בני אדם, ותתענג על ה' לבדו.

האש, שעולה כלפי מעלה, היא התפילה: הנפש עולה כדי להידבק בה'. משמעות הדבר היא להתנתק מההיקשרות לתענוגות אנוש רגילים, השייכים לנוגה — הקליפה השקופה של ענייני העולם המותרים — כדי להתענג על ה' לבדו.

12 ועדי' הי' הקרבנות אשה ריח ניחוח ממה שהוא מקריבים חלב ודם כי חלב הוא בחינת תענוג שהתענוג הוא המעדן את הבשר ונעשה שמן ובעל ריבוי חלב והתענוג של בהמי נקרב לה' עי'

כך גם לגבי הקרבנות: הם היו "אשה ריח ניחוח" — הקרבת החלב והדם. החלב הוא בחינת תענוג, שכן התענוג הוא שמפנק את הבשר, כך שהוא משמין ונעשה בו ריבוי חלב; ותענוגה של הבהמה מתקרב לה' באמצעות

אותו רעיון עומד ביסוד הקרבנות שבבית המקדש, שהתורה מכנה "אשה ריח ניחוח", ואת חלבם ודםם העלו על המזבח. החלב מסמל תענוג, שהוא הגורם להשמנת הגוף.

שהוא נכלה ונשרף באש שלמעלה להיות עולה ונכלל במקור התענוגים ועכשיו התפלה במקום הקרבנות דהיינו עי' רשפי אש האהבה שמעורר בתפלה אהבה עליונה כמאמר אהבת עולם אהבתנו כו'

היכלותו ושרפתו באש שלמעלה, כדי שיעלה ויכלל במקור התענוגים. וכעת התפילה היא במקום הקרבנות: כלומר, באמצעות רשפי אש האהבה שאדם מעורר בתפילה — האהבה העליונה, כמאמר "אהבת עולם אהבתנו וכו'",

כשנכלה באש שלמעלה, תענוגה של הבהמה עלה ונכלל בה', מקור כל התענוגים. כיום התפילה באה במקום הקרבנות, ואש האהבה שבתפילה פועלת פעולה דומה; היא קשורה לאהבה העליונה שבכרכה שלפני קריאת שמע: "אהבת עולם אהבתנו".

הבוחר בעמו ישראל באהבה עי"ז תתפרד ותתפשט הנפש מתענוגי הבהמית להיות מתענג על ה' ולדבקה בדביקה וחשיקה כו' ומים הוא בחי' גמילות חסדים וצדקה שנמשלו למים.

"הבוחר בעמו ישראל באהבה". באמצעות אהבה זו הנפש נפרדת מתענוגי הנפש הבהמית ומתפשטת מהם, כדי להתענג על ה' ולדבוק בו בדבקות ובחשיקה וכו'. והמים הם בחינת גמילות חסדים וצדקה, שנמשלו למים.

הברכה מסתיימת במילים "הבוחר בעמו ישראל באהבה". באמצעות אהבה זו הנפש עוזבת את תענוגי הנפש הבהמית, כדי להתענג על ה' בלבד; היסוד השני, מים, הוא גמילות חסדים וצדקה, הנמשלות למים.

13 וכמ"ש אשריכם זורעי על כל מים⁸³ כו' מפני שכמו שהים יורדין ממקום גבוה למקום נמוך כך הוא בחי' צדקה וחסד להחיות רוח שפלים⁸⁴ למאן דלית ליה מגרמי כלום כו'.

וכמו שנאמר: "אשריכם זורעי על כל מים וגו'", שכן כשם שהמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך היא בחינת הצדקה והחסד — "להחיות רוח שפלים", למי ש"אין לו מעצמו כלום" וכו'.

בישעיהו לב, כ נאמר: "אשריכם זורעי על כל מים", וכאן מפרשים זאת כנתינת צדקה. המים זורמים ממקום גבוה לנמוך, וכך החסד עובר ממי שיש לו אל מי שחסר לו, כדי "להחיות רוח שפלים" (ישעיהו נז, טו).

רוח הוא בחי' דיבור שהוא בחי' עסק התורה שעיקרה בדיבור וכמ"ש ודברת במ⁸⁵ וכמ"ש בזהר ברוחא דלעאן באורייתא^{86,87} כו'

רוח היא בחינת הדיבור, שהיא בחינת לימוד התורה, שעיקרו בדיבור, כמו שנאמר: "ודברת במ", וכמו שנאמר בזהר: "ברוחם של העמלים בתורה" וכו'.

היסוד השלישי, רוח, הוא הדיבור, ומצוות לימוד התורה מתקיימת בעיקר באמירת המילים: "ודברת במ" (דברים ו, ז). הוזהר אומר שהעולם מתקיים בזכות הרוח של לומדי התורה.

(עמ"ש לעיל בד"ה לריח שמניך⁸⁸ מענין רוח זו מזהר ועמ"ש ע"פ והי' מספר בניי כחול הים⁸⁹ כו' ובד"ה וארשתיך לי מענין מאמר כו')

(ראו מה שנכתב לעיל במאמר המתחיל "לריח שמניך" בעניין הרוח הזאת, על פי הוזהר; וראו מה שנכתב על [הפסוק] "והיה מספר בני ישראל כחול הים וגו'", ובמאמר המתחיל "וארשתיך לי" בעניין המאמר, כלומר האמירה, וכו'.

הסוגריים מפנים לדיונים נוספים: למאמר קודם על שיר השירים המבאר את דברי הוזהר האלה, למה שנכתב על הפסוק בהושע "והיה מספר בני ישראל", ולמאמר על "וארשתיך לי", העוסק במאמר, כלומר באמירה.

ובד"ה ביום השמע"ץ הנ"ל בענין ואשים דברי בפ"ך⁹⁰ כו' ועיין בסמוך בד"ה נאו לחי"ך⁹¹ כו' וג' בחי' אלו שהם אמ"ר הוא מה שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה.⁹²

ובמאמר המתחיל "ביום השמיני עצרתי הנזכר לעיל, בעניין "ואשים דברי בפ"ך וגו'"; ועיינו בסמוך במאמר המתחיל "נאו לחי"ך וגו'". ושלוש הבחינות האלה, שהן אמר, הן מה שנאמר: "כי אמרתי עולם חסד יבנה".

הסוגריים מפנים גם למאמר על שמיני עצרת, העוסק ב"ואשים דברי בפ"ך", ולמאמר הבא בספר, "נאו לחי"ך". לאחר מכן חוזר הטקסט לעניין: אש, מים ורוח יחד הם בחינת אמר — ה"אמירה" שבפסוק "כי אמרתי עולם חסד יבנה".

פ"י כי אמרתי שע"י בחי' אמר שלי עי"ז גם את הו"י האמרת להמשיך משם הו"י בחי' אמ"ר שהוא ענין הקב"ה מניח תפילין כו' שהוא ענין המשכת אור א"ס ב"ה מלמעלה מסדר ההשתלשלות כנ"ל.

פירוש "כי אמרתי" הוא שעל ידי בחינת האמר שלי, גם "את הו"י האמרת", כלומר, נמשכת משם הו"י בחינת אמר. זהו ענין "הקדוש ברוך הוא מניח תפילין" וכו', דהיינו המשכת אור אין סוף ברוך הוא מלמעלה מסדר ההשתלשלות, כפי שנזכר לעיל.

כאשר האדם "אומר" בשלוש הבחינות האלה, גם ה' "אומר" בתגובה: "את הו"י האמרת" (דברים כו, יז) מתפרש כהמשכת אותה בחינת אמר משם הו"י. זהו ענין הנחת התפילין של הקדוש ברוך הוא — אור הנמשך מלמעלה מסדר העולמות.

(ועיין בפ' תרומה קל"ו ב' בפ"י אמר^{93,94} ובזהר פ' הנ"ל דקס"ו ב' שלעולם שלשה כו' ועמ"ש בד"ה היום הזה כו' את ה' האמרת)

(ועיינו בפרשת תרומה, דף קלו ע"ב, בפירוש אמר; ובזהר בפרשה הנזכרת, דף קסו ע"ב, בענין שתמיד יש שלושה וכו'; וכן עיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "היום הזה וגו' על "את ה' האמרת").

סוגריים נוספים מפנים לזהר בפרשת תרומה, לפירוש אותיות אמר; לקטע אחר בזהר בענין "שלושה"; ולמאמר "היום הזה" על "את ה' האמרת".

וזהו כחתן יוצא מחופתו חתן מלשון נחות דרגא⁹⁵ שהתורה נמשכה וירדה ממעלת' וכבוד' שהיא כלולה באור א"ס ב"ה ממש מקור התענוגים⁹⁶ וירדה להתלבש בענינים גשמיים ובחי' נחות דרגא הנ"ל הוא יוצא מחופתו מבחינת חופה בחי' סוכ"ע.⁹⁷

וזהו "כחתן יוצא מחופתו": חתן קשור ללשון "נחות דרגא", לרדת מדרגה, שכן התורה נמשכה וירדה ממעלת' ומכבודה, שבה היא כלולה ממש באור אין סוף ברוך הוא, מקור התענוגים, וירדה להתלבש בענינים גשמיים. בחינת "נחות דרגא" זו "יוצאת מחופתו" — מבחינת החופה, בחינת סוכב כל עלמין.

כעת מתבאר פסוק החתן: המילה "חתן" נקשרת לביטוי "נחות דרגא", לרדת מדרגה. התורה, שהייתה כלולה באור אין סוף, ירדה והתלבשה בענינים גשמיים; ירדה זו יוצאת מן ה"חופה", שהיא האור המקיף את כל העולמות.

ישיש כגבור לרוץ אורח⁹⁸ בחי אורח כנשים⁹⁹ דהיינו לבחינת כלה שהיא כנסיי מקור נשיי ליתן להם כח ועוז להיות תלוי אתערותא דלעילא עיי אתערותא דלתתא ונקרא בשם אורח כנשים.

ישיש כגבור לרוץ אורח: בחינת "אורח כנשים", כלומר אל בחינת הכלה, שהיא כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, כדי לתת להן כוח ועוז, כך שההתעוררות מלמעלה תהיה תלויה בהתעוררות מלמטה. ובחינה זו נקראת "אורח כנשים",

"לרוץ אורח" נדרש על פי הביטוי "אורח כנשים", שנאמר על שרה (בראשית יח, יא). התורה רצה אל הכלה, כנסת ישראל, ונותנת לנשמות כוח להמשיך את תגובת ה' באמצעות היוזמה שלהן.

כמי שברחל כי דרך נשים לי¹⁰⁰ עיי שנותנת חיות ממותרי השפע והפסולת שדוחה לחוץ להחיות גם עויי שניקתם ואחיותם ממותרי השפע והפסולת מבחי דרך נשים כו'.¹⁰¹

כפי שנאמר על רחל: "דרך נשים ליי" — [כך היא נקראת] מפני שהיא מעניקה חיות מן העודף של השפע ומן הפסולת שהיא דוחה החוצה, כדי להחיות גם את הצד שכנגד, שהיניקה והאחיזה שלו באות מן העודף של השפע ומן הפסולת, מבחינת "דרך נשים" וכו'.

בפשטות, דברי רחל "דרך נשים ליי" (בראשית לא, לה) מתייחסים למצבה החודשי. כאן משתמש המאמר בדימוי כדי לתאר את העודף שבשפע האלוף, את ה"פסולת" שנדחת אל מחוץ לקדושה, וממנה נמשכת חיות גם לכוחות שכנגד, היונקים ממנה.

קטע 5 • 14-15

הדרך החתומה

14 והיינו כשהשכינה מתלבשת בבייע כרחל לפני גוזזיה נאלמה.¹⁰² משא"כ בשרה כתיב ואברהם ושרה זקנים¹⁰³ באים בימים¹⁰⁴ חדל להיות לשרה אורח כנשים שמבחי זקנים וימים עליונים¹⁰⁵ אין יניקה ואחיזה לקליפות וסט"א ולכן חדל להיות לשרה כו'.

כלומר, כאשר השכינה מתלבשת בבריאה, יצירה ועשיה, היא "כרחל לפני גוזזיה נאלמה". לא כך אצל שרה, שעליה נאמר: "ואברהם ושרה זקנים באים בימים, חדל להיות לשרה אורח כנשים"; שכן מן הבחינה של "זקנים" ושל ה"ימים" העליונים אין לקליפות ולסטרא אחרא יניקה ואחיזה, ולכן "חדל להיות לשרה" וכו'.

כאשר השכינה יורדת לעולמות התחתונים, היא "כרחל לפני גוזזיה נאלמה" (ישעיהו נג, ז), ואינה יכולה למנוע מאחרים ליטול ממנה. לעומת זאת, שרה הייתה "זקנים באים בימים", רמז ל"ימים" העליונים — מדרגה שהקליפות, המתנגדות לקדושה, אינן יכולות לינוק ממנה; לכן "חדל להיות לשרה אורח כנשים".

(ועוד יי'ל עפמי'ש בזהר ויקהל) (דרט"ו ע"א)¹⁰⁶ ע"פ וארח צדיקים¹⁰⁷ מה בין ארח לדרך כו'

(ועוד אפשר לבאר על פי מה שכתוב בזהר, ויקהל) (דף רט"ו ע"א) על הפסוק "וארח צדיקים": "מה בין ארח לדרך" וכו'.

בסוגריים מובא ביאור נוסף על פי הזהר לפרשת ויקהל, הן בהבדל בין "אורח" ל"דרך" שבמשלי ד, יח.

דרך איהו פתח לכולא¹⁰⁸ כו' ע"ש שמבואר בהדי' דאורח היינו שצדיקים לבד קיימי ושלטי בההוא אתר ואין משם יניקה לחיצונים כלל וארח כנשים שאני.

"דרך היא פתח לכול" וכו'. עיין שם, שם מבואר במפורש ש"אורח" פירושו שהצדיקים לבדם עומדים ושולטים באותו מקום, ואין לחיצונים יניקה משם כלל; ואילו "אורח כנשים" הוא עניין אחר,

הזוהר משיב ש"דרך" פתוחה לכול, גם לרשעים, ואילו ב"אורח" רק הצדיקים הולכים ושולטים. החיצונים אינם יונקים ממנו כלל, שלא כ"אורח כנשים".

שהוא ענין דרך נשים מותר השפע והפסולת שדוחה לחוץ כו' ולפי' בפסוק לרוץ ארח שנזכר סתם ארח.

שענינו "דרך נשים" — עודף השפע והפסולת הנדחים החוצה וכו'. לפי זה, בפסוק "לרוץ ארח", שבו נאמר "אורח" ללא תוספת,

"אורח כנשים" הוא השפע היוצא, שממנו ניזונים החיצונים. אולם בתהילים יט, ו, המילה "אורח" מופיעה לבדה, בלי "כנשים".

י"ל דהיינו להיות ע"ד בחי ארח צדיקים שבזהר הנ"ל. לבלתי יהיה יניקה לחיצונים וע' במק"מ תרומה (קל"ז¹⁰⁹ א') ובפי' הרמ"ז בזהר ר"פ בהעלותך בפי' לרוץ ארח.¹¹⁰

אפשר לומר שהכוונה היא בדומה לבחינת "אורח צדיקים" שבזהר הנזכר לעיל, כדי שלא תהיה לחיצונים יניקה. ועיין במקדש מלך על תרומה (דף קל"ז ע"א), ובפירוש הרמ"ז על הזוהר בתחילת פרשת בהעלותך, בביאור "לרוץ ארח".

לפי זה, "אורח" השמש שבפסוק עשוי להיות "אורח צדיקים", שאין לחיצונים יניקה ממנו. בסוגריים מובאים גם שני מפרשים לזוהר, מקדש מלך והרמ"ז, בביאור "לרוץ ארח".

וזהו ענין מעין חתום.¹¹¹ וביאור ענין זה היינו כי והוא כחתן קאי על תשב"כ ישיש כגבור לרוץ ארח¹¹² היינו לבחי' תשבע"פ שהיא בחי' כלה.

וזהו ענין "מעין חתום". ביאור הענין הוא ש"והוא כחתן" מוסב על תורה שבכתב, ואילו "ישיש כגיבור לרוץ ארח" פירושו: אל בחינת תורה שבעל פה, שהיא בחינת כלה.

שפע כזה הוא "מעין חתום" (שיר השירים ד, יב), הסגור בפני זרים. תורה שבכתב, שהיא החתן, רצה במסלול החתום הזה אל תורה שבעל פה, שהיא הכלה.

15 ומבואר בפי' בראשית סדי"ה להבין ענין הברכות ענין זכה נעשית לו סם חיים¹¹³ כו' משא"כ לא זכה ח"ו וכפי שמבואר בפרשת בראשית, בסוף המאמר המתחיל "להבין ענין הברכות", בענין "זכה" — נעשית לו סם חיים וכו'; ואילו אם לא זכה, חס ושלום,

הכוונה למאמר על פרשת בראשית העוסק בברכות, ובו נדון מאמר חז"ל שלמי שזכה נעשית התורה סם חיים, ולמי שלא זכה — להפך.

וכמו דואג ואחיתופל¹¹⁴ כו' זהו ענין שנמשך אחר הפסולת דארח כנשים כו' אבל צ"ל חתום תורה בלימודי¹¹⁵ להיות וכל בניך לימודי¹¹⁶ ה'.

כמו אצל דואג ואחיתופל וכו': זהו ענין ההימשכות אחר הפסולת של "אורח נשים" וכו'. אך צריך להיות "חתום תורה בלימודי", כדי שיתקיים "וכל בניך לימודי ה'".

דואג ואחיתופל היו תלמידי חכמים גדולים, אך לימודם לא מנע מהם לעשות רע; לימוד כזה נמשך אחר ה"פסולת" של "אורח נשים". התיקון הוא "חתום תורה בלימודי" (ישעיהו ח, טז), כדי שיתקיים "וכל בניך לימודי ה'" (ישעיהו נד, יג).

וזהו ענין חותם בברוך וזהו לרוץ ארח בחי' וארח צדיקים¹¹⁷ כו' ועמך כולם צדיקים¹¹⁸ כו'.

וזהו ענין החותם ב"ברוך"; וזהו "לרוץ אורח", בחינת "וארח צדיקים" וכו', ו"ועמך כולם צדיקים" וכו'.

הברכות מסתיימות, או "נחתמות", במילה "ברוך", בדומה לתורה החתומה. התורה הנלמדת בדרך זו היא "אורח צדיקים", ו"עמך כולם צדיקים" (ישעיהו ס, כא).

ופי' ישישי"ל בגימטריא תר"ך המשכת תר"ך עמודי אור^{119, 120} שמהם שרש תרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן שכנגד זה ג"כ תר"ך אותיות בעשרת הדברות.¹²¹ נמשכים לרוץ אורח שהתגלותם בתשבע"פ וכמ"ש באגה"ק בד"ה אשת חיל¹²² עטרת בעלה:

ופירוש "ישישי": אפשר לומר שהוא בגימטריה תר"ך — המשכת תר"ך עמודי אור, שמהם שורש תרי"ג מצוות התורה יחד עם שבע מצוות דרבנן; וכנגדם יש גם תר"ך אותיות בעשרת הדיברות. הם נמשכים כדי "לרוץ אורח", שכן התגלותם היא בתורה שבעל פה, וכמו שכתוב באיגרת הקודש, באיגרת המתחילה "אשת חיל עטרת בעלה":

למילה "ישישי", שפירושה "הוא שמח", יש ערך מספרי של תר"ך. היא רומזת לתר"ך עמודי אור, שמהם שורשן של תרי"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדברי חכמים, ומקבילים לתר"ך האותיות שבעשרת הדיברות. אורות אלה מתגלים באמצעות התורה שבעל פה, כפי שמוסבר באיגרת הקודש, איגרת כט.

קטע 6 • 161-17

מפרנסים כמו מזון

16 ד והנה לפי שכל בחי' וסדר ההשתלשלות הנ"ל היא נעשה ע"י ישראל שהם הם הממשיכים חיות ואור אי"ס ב"ה בכל העולמות מריש כל דרגין כו'

4. והנה, מאחר שכל הבחינה וסדר ההשתלשלות שהוזכרו לעיל נעשים באמצעות ישראל, שהרי הם הממשיכים חיות ואור אין סוף, ברוך הוא, לכל העולמות, "מראש כל הדרגות וכו'",

סעיף ד' חוזר לשאלה שבפתיחה. כל סדר העולמות שתואר לעיל נעשה באמצעות ישראל, הממשיכים חיים ואת אור ה' לכל העולמות, "מראש כל הדרגות".

ע"י התורה והמצוות שיתלבש אור א"ס ב"ה להיות חפץ חסד ועולם יבנה שהכח הזה ניתן לישראל עם סגולתו דוקא.

באמצעות התורה והמצוות, כך שאור אין סוף, ברוך הוא, מתלבש להיות "חפץ חסד" ו"עולם יבנה"; כוח זה ניתן דוקא לישראל, עם סגולתו,

באמצעות התורה והמצוות הם גורמים לאור אין סוף להיות "חפץ חסד", וכך נבנה עולם של חסד. כוח זה ניתן דוקא לישראל, עם סגולתו של ה'.

משא"כ ע"יג אין יכולים להמשיך כלום כמ"ש במ"א לכן נקי כנס"י רעיתי פרנסתי וכמו עד"מ המאכל שמפרנס את האדם

ואילו עובדי עבודה זרה אינם יכולים להמשיך דבר, כפי שנכתב במקום אחר. לכן כנסת ישראל נקראת "רעייתי", כלומר "המפרנסת אותי". הדבר דומה, בדרך משל, למזון המפרנס את האדם,

הטקסט אומר שעובדי עבודה זרה אינם יכולים להמשיך אור זה כלל, שכן הכוח להמשיכו באמצעות התורה והמצוות ניתן לישראל, ומפנה לדיון רחב יותר במקום אחר. מכיוון שישראל ממשיכים את אור ה', הם נקראים "רעייתי", כלומר "המפרנסת אותי", והטקסט משווה אותם למזון.

שהוא הוא הממשיך חיות מן הנפש במוח לכל האברים כי חיות האדם תלוי במוחו שהוא הוא הממשיך חיות לכל האברים כו'

שהוא הממשיך את החיות מן הנשמה שבמוח אל כל האיברים. שכן חיותו של האדם תלויה במוחו, והוא הממשיך חיות לכל האיברים וכו';

המזון אינו יוצר את החיים; הנשמה היא מקורם. אך המזון הוא המאפשר לנשמה שבמוח להמשיך חיות לכל האיברים.

אלא שאם אינו אוכל כמה ימים מתחלש מוחו ואין הנפש שבמוחו בכחה להיות מקושרת בגופו להחיות האברים וע"כ משתנים חושי כח הראיה כו'.

אלא שאם אינו אוכל כמה ימים, מוחו נחלש, והנשמה שבמוחו אינה חזקה דיה כדי להיות קשורה בגופו ולהחיות את האיברים. משום כך משתנים החושים, כגון כוח הראייה וכו'.

ללא מזון המוח נחלש, הקשר של הנשמה עם הגוף מתרופף, ואפילו החושים, כגון הראייה, משתנים. המזון אינו מוסיף דבר לנשמה; הוא מחזק מחדש את הקשר שבאמצעותו הנשמה מחיה את הגוף.

17 והמאכל הוא המחזיר כח הנפש והמקשר אותה עם הגוף להמשיך משם חיות. כך עד"מ ישראל הם הממשיכים חיות ואור א"ס ב"ה מבחי" סובב

והמאכל הוא שמחזיר את כוחה של הנפש וקושר אותה אל הגוף, כדי להמשיך משם חיות. כך גם, בדרך משל, ישראל הם שממשיכים חיות ואור אין סוף, ברוך הוא, מבחינת [האור] הסובב

המאכל מחזיר לנפש את כוחה וקושר אותה אל הגוף. בדומה לכך, ישראל ממשיכים את אורו של ה' ממדרגת האור הסובב כל עלמין.

כל עלמין להיות ממלא כל עלמין ושיהיה עולם חסד יבנה ע"י התורה והמצוות בחי דברך נצב בשמים¹²³ שיהיה בחי אתערותא דלעילא לעילא מן ההשתלשלות כו'

כל עלמין, כדי שיהיה ממלא כל עלמין, וכדי ש"עולם חסד יבנה" באמצעות התורה והמצוות, מבחינת "דברך ניצב בשמים", וכך תהיה בחינה של אתערותא דלעילא שלמעלה מהשתלשלות וכו',

הם ממשיכים אותו אל תוך האור הממלא כל עלמין, כדי ש"עולם חסד יבנה". הם עושים זאת באמצעות התורה והמצוות, "דברך ניצב בשמים", וממשיכים אתערותא דלעילא שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות.

כנ"ל (ועמ"ש עוד מענין רעיתי ע"פ אני ישנה¹²⁴ ולבי ער.¹²⁵ ובד"ה הנך יפה רעיתי¹²⁶ וע"פ כי תבאו אל הארץ¹²⁷ ושבתה הארץ)¹²⁸

כאמור לעיל. (ועיינו גם במה שנכתב עוד בעניין רעייתי, על הפסוק "אני ישנה ולבי ער", ובמאמר המתחיל "הנך יפה רעייתי", ועל הפסוק "כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ".)

בסוגריים מובאים שלושה עיונים נוספים בעניין רעייתי: על "אני ישנה ולבי ער", במאמר "הנך יפה רעייתי", ועל "כי תבואו אל הארץ".

ועם זה יובן מה שכתוב לסובתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי שבחי רעיתי פרנסתי הנ"ל הוא דומה לסוסתי ברכבי פרעה.¹²⁹

ובכך יובן הכתוב: "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעייתי": מדרגת רעייתי, "המפרנסת אותי", הנזכרת לעיל, דומה ל"סוסתי ברכבי פרעה".

כך מתבאר סוף סוף הפסוק הפותח: ישראל, הנקראים "המפרנסת אותי", דומים לסוסה ברכבי פרעה.

והענין כי כמו עדי"מ הסוס שברכבי פרעה הגשמי מפני שהיה מלך בוודאי היה מקושט בתכשיטין כמו שעושין לסוסי שרים ומלכים בעת שרוכבים עליהם או כשהם מקושרות במרכבה.

והעניין הוא, בדרך משל: הסוס שברכבי פרעה הגשמי — מאחר שפרעה היה מלך, בוודאי קישטו אותו בתכשיטים, כפי שנוהגים לעשות לסוסיהם של שרים ומלכים כשהם רוכבים עליהם או כשהם רתומים למרכבה.

פרעה היה מלך, ולכן בוודאי עיטרו את סוסיו בתכשיטים, כפי שעושים לסוסי מלכים ושרים כשהם רוכבים עליהם או רותמים אותם למרכבה.

קטע 7 • 181-20

הסוס והדבורה

18 והנה הסוס עצמו אינו יודע ומשיג הקישוטין ולא את המרכבה ורוכבו רק הקישוטין והמרכבה הוא בשביל הרוכב עצמו וכשהוא צריך לרכוב מקשטין את הסוס ונותנו במרכבה שכך נאה לו. וזהו תענוגו שמתענג על ידי הסוס.

והנה, הסוס עצמו אינו יודע ואינו משיג את הקישוטים, ואף לא את המרכבה ואת רוכבה; הקישוטים והמרכבה נועדו לרוכב עצמו. כשהוא צריך לרכוב, מקשטים את הסוס ומושיבים אותו במרכבה, משום שכך ראוי לו. וזהו התענוג שלו, שהוא מתענג באמצעות הסוס.

לסוס אין מושג על הקישוטים שלו, על המרכבה או על הרוכב; הקישוטים נועדו לכבודו של הרוכב. הרוכב נהנה באמצעות הסוס, אף שהסוס עצמו אינו שותף להנאה הזאת.

19 וכך עד"מ הנה כתיב אצל הקב"ה כי תרכב על סוס¹³⁰ כו' שיש מרכבה שהיא בחי' סוסים וכמ"ש בנבואת¹³¹ זכריה סוסים שחורים סוסים לבנים^{132, 133} כו'. משא"כ ישע"י ויחזקאל ראו פני אריה פני שור¹³⁴ כו'.

כך גם, בדרך משל, נאמר על הקדוש ברוך הוא: "כִּי תִרְכַּב עַל סוֹסֶיךָ וגו'", שכן יש מרכבה שהיא בבחינת סוסים, וכמו שנאמר בנבואת זכריה: "סוסים שחורים, סוסים לבנים וגו'". לא כך אצל ישעיהו ויחזקאל, שראו "פני אריה, פני שור וגו'".

בכתובים מתואר ה' כרוכב על סוסים (חבקוק ג, ח), וזכריה ראה מרכבות רתומות לסוסים בצבעים שונים. לעומת זאת, ישעיהו ויחזקאל ראו פני אריה ופני שור, כחלק ממראה המרכבה האלוהית של יחזקאל.

20 והיינו כי בחי' פני אריה פני שור כו' הוא ע"י איזה השכלה והשגה באור הנמשך עליהם.

כלומר, הבחינה של "פני אריה, פני שור וכו'" באה באמצעות הבנה והשגה שכלית כלשהי באור הנמשך אליהם.

פני האריה ופני השור מסמלים מלאכים שיש להם תפיסה מסוימת באור המאיר להם.

וע"כ הוא בכח"י שרפים כרשפי אש אהוי"ר כו'. אבל בחי' סוסים הם בחי' אותיות¹³⁵ שאין בהם השכלה ושכל

לכן זו בחינת שרפים, כרשפי אש של אהבה ויראה וכו'. אבל בחינת הסוסים היא בחינת אותיות שאין בהן הבנה או שכל;

תפיסה זו גורמת להם לבעור באהבה ויראה, כשרפים, המלאכים ה"בוערים". לעומת זאת, ה"סוסים" הם אותיות, שאין להן הבנה משל עצמן.

אלא השכל רוכב ומנהיג אותם רק שהם מרכבה וביטול לגבי הרוכב עצמו שיהי' לו הנאה והתענוג משעשועי המלך בעצמו שאינו נראה ונתפס בבחי' מרכבתו כלל

אלא השכל רוכב עליהן ומנהיג אותן; הן רק מרכבה וביטול לפני הרוכב עצמו, כדי שיוכל ליהנות ולהתענג משעשועי המלך עצמו, שאינם נראים או נתפסים כלל בבחינת מרכבתו.

האותיות הן כלי רכב: השכל "רוכב" עליהן ומנהיג אותן. הן נתונות לחלוטין לרוכב שלהן וממשותות לתענוגו של המלך עצמו, שאינו מתגלה כלל בבחינת המרכבה.

וזהו דמיתך רעיתי שרעיתי פרנסתי הוא להיות בבחי' כי אמרתי כו' כדי שיהי' את ה' האמרת כו' וזהו [פירוש] "דמיתך רעיתי": "רעייתי", כלומר "מפרנסתי", היא להיות בבחינת "כי אמרתי וכו'", כדי שיהיה "את ה' האמרת וכו'";

כך גם ישראל, בתור "מפרנסתי", "אומרים" וכך גורמים להי' "לומר", כלשון דברים כו', יז; משום כך הם נמשלים לסוסה.

הוא גי' בחי' סוס שאין נפש האדם עצמו משגת כלל באור אי"ס ב"ה עצמו ובכבודו גם זו בחינת סוס, שכן נפש האדם עצמה אינה משיגה כלל את אור אין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו, נפש האדם אינה יכולה להשיג את ה' עצמו; בכך היא דומה לסוס שאינו מבין את רוכבו.

להיות מתענגת על אור אי"ס ב"ה בעצמו ובכבודו ש הוא לב דו הוא מקור החיים מקור התענוגים והעוה"ב תענוג הנשמות הרי ביו"ד נברא

[כדי] להתענג על אור אין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו, שהוא לבדו מקור החיים ומקור התענוגים; והרי העולם הבא, תענוג הנשמות, נברא ביו"ד.

גם הנפש אינה יכולה ליהנות מה' עצמו, שהוא המקור היחיד לחיים ולתענוג; אפילו העולם הבא, תענוג של הנשמות, נברא ביו"ד בלבד.

אלא עיקר אתערותא דלעילא הוא לפי שהמצות הם קשויי כלה מעונג העליון ולכן על ידי ביטול הנפש מעונג זה יכולה היא להמשיך כו'.

אלא שעיקר אתערותא דלעילא באה משום שהמצוות הן קשויי הכלה, שמקורם בתענוג העליון; ולכן, באמצעות ביטול הנפש, היא יכולה להמשיך מן התענוג הזה וכו'.

ההמשכה מלמעלה באה בעיקר משום שהמצוות הן קשויי הכלה, העשויים מן התענוג העליון. באמצעות הביטול, הנפש ממשיכה מן התענוג הזה.

אך עונג הזה הוא למעלה מסדר ההשתלשלות ואינו נתפס ומושג בשום שכל והשגה ולית מחשבה תפיסא כלל¹³⁶ וביטול הנפש לגבי עונג זה הוא

אך תענוג זה הוא למעלה מסדר ההשתלשלות, ואינו נתפס או מושג בשום שכל והשגה, ו"לית מחשבה תפיסא" בו כלל. וביטול הנפש לפני תענוג זה הוא

תענוג זה נמצא למעלה מסדר העולמות ולמעלה מכל תפיסה שכלית; "לית מחשבה תפיסא" בו, כלשון תיקוני זוהר. לכן ביטול הנפש לפניו הוא מסוג מיוחד.

כמו למשל סוס שברכבי פרעה¹³⁷ שבחיי ביטול שבמרכבה זו היא לגבי עונג ושעשועי הרכב עצמו הגם שהמרכבה עצמה אינה משגת כלל ואינה מרגשת שום תענוג והתפעלות כלל.

כמו למשל סוס במרכבות פרעה: הביטול שבמרכבה זו הוא כלפי התענוג והשעשועים של הרכב עצמו, אף שהמרכבה עצמה אינה משיגה דבר ואינה חשה שום תענוג או התפעלות כלל.

הדבר דומה לסוס במרכבות פרעה: הוא רתום לתענוגו של הרכב, אף שאינו מבין ואינו חש דבר מכל זה.

(וקרוב לזה איתא במבוא שערים) (שער שלישי ח"ב ספ"ה) וז"ל כי אלו הם תכשיטין לפני אחר ולפני העלם אחר העלם כו' ע"ש ועיין בפי' משפטים (צ"ה א').

(רעיון קרוב לזה מובא במבוא שערים) (שער שלישי, חלק ב, סוף פרק ה), וזו לשונו: "כי אלו הם תכשיטין לפני אחר, ולפני העלם אחר העלם כו'". עיין שם. ועיין בפרשת משפטים (צ"ה א').

הטקסט מציין רעיון דומה בחיבור הקבלי מבוא שערים, המכנה מדרגות מסוימות "תכשיטין" הנענדים "לפני אחר, ולפני העלם אחר העלם" — כלומר, למען מדרגה גבוהה ונסתרת יותר. הוא מפנה גם לפרשת משפטים, דף צ"ה א'.

וברכות פי' דברים איתא ע"פ אלה הדברים. א"ר יהודה בר' סימון בשם רבי לוי מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסוגלת.

ובמדרש רבה, בפרשת דברים, נאמר על הפסוק "אלה הדברים": אמר רבי יהודה ברכי סימון בשם רבי לוי: "מה דבורה זו, כל מה שהיא אוספת..."

המדרש על דברים א, א משווה את ישראל לדבורה: כל מה שהיא אוספת, היא אוספת למען בעליה.

מסגלת לבעליה. כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים¹³⁸ עכ"ל. והוא מובן ע"פ הנ"ל:

"אוספת לבעליה, כך כל מה שישראל אוספים — מצוות ומעשים טובים — הם אוספים לאביהם שבשמים". עד כאן לשונו. והדבר מובן על פי הנזכר לעיל.

כל המצוות והמעשים הטובים שישראל אוספים, הם אוספים לאביהם שבשמים. הטקסט אומר שהדבר מובן על פי מה שהתבאר לעיל: מעשי ישראל משמשים לתענוגו של בעליהם.

בעבודה

ה"אמירה" הבונה חסד היא שבלב: התבוננות עמוקה באחדות ה'. בתפילה על הנשמה לבעור באהבה ולהניח מאחור את תענוגות הנפש הבהמית, כדי להתענג על ה' בלבד; הצדקה והחסד צריכים לזרום אל מי שאין להם דבר, כמים; ואת התורה יש ללמוד בקול, כשהיא "חתומה" בין לומדיה, כדי שזרימתה תהיה לקדושה בלבד. לאורך כל הדרך עובדים כמו הסוס המלכותי, בביטול לפני תענוג שאי אפשר להשיגו, ואוספים מצוות ומעשים טובים, כמו הדבורה, עבור אבינו שבשמים.

שאלות לשיחה

1. אם אין לחסד מקום בעצמותו של ה', מה פירוש הדבר ש"עולם חסד יבנה" באמצעות ה"אמירה" הפנימית של ישראל?
2. כיצד יכולות מצוות הנעשות בדברים גשמיים להמשיך אור נעלה יותר מהעולם הבא?
3. מה מבדיל בין "אורח כנשים" לבין "ארח צדיקים", ומה פירוש הדבר "לחתום" את התורה?
4. באיזה מובן ישראל "מפרנסים" את ה', ומה מוסיפה ההשוואה למזון?
5. מה מלמד הסוס, שאינו יודע דבר על תכשיטיו, על עבודת ה' מתוך ביטול?

הערות

פסקה 1

1 לסוסתי

בהערות קה"ת נאמר שהנחה של אדמו"ר האמצעי נדפסה שם בעמ' 249, והנחה נוספת בעמ' 3. אלו שתי רשומות עצמאיות של אותו מאמר.

הערות קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ד ע' רמט. ועוד הנחה שם ע' ג.

2 "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך, אהובתי". המאמר כולו מבאר פסוק זה וחוזר אליו בחלקו האחרון.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א':ט'

לְסוֹסְתִי בְרַכְבִּי פְרַעָה דְּמִיתֶיךָ רַעֲיָתִי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 רעיתי פרנסתי

מאמר זה מביא שני פירושים ל"רעייתי": "המפרנסים אותי", על פי המדרש על "לסוסתי" ועל פי האמירה שישראל מפרנסים את אביהם שבשמים; וכן "אהובתי", במשמעות של אהבה וידידות. גם הוא משווה את הפרנסה הזאת למזון, שבאמצעותו הנשמה מתפשטת במוח ומשם ללב ולכל האיברים.

הערות קה"ת

כ"כ בשהש"ר ע"פ לסוסתי. ועל"ק בדי"ה הנך יפה. ובוח"ג (לג, ב). [כ].

4 רעיתי פרנסתי

על פסוק זה דורש רבי יונתן את המילה "רעייתי" במשמעות "המפרנסים שלי", שהאכילו את ה' בשני הקרבנות היומיים. המאמר פותח בדרשה זו.

Shir HaShirim Rabbah 1:14 שיר השירים רבה א':י"ד

אֶשְׁכַּל הַכֶּפֶר, זֶה יִצְחָק, שֶׁנִּכְפַּת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאֶשְׁכּוֹל. הַכֶּפֶר, שֶׁמִּכְפֵּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. בְּכֶרְמִי עֵין גֶּדִי, זֶה אֲבִינוּ יַעֲקֹב, שֶׁנִּכְנַס בְּכֶרוֹם פָּנָיו מִתְפַּחַד בְּהַכְלִמוֹ אֶצֶל אֲבִיו, וְלָבַשׁ בְּגָדֵי גֹדִי עֲזִים, וְנָטַל הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ עֵין עֹלָם. רַבִּי חֻנְיָא בִּשְׁם רַבִּי אֲחָא אֵין לֵה חֲבִיב לְאִשָּׁה הָזֹאת יוֹתֵר מִצֻּרֹר הַבָּשָׂם אֵיכָן הִיא מְלִינָה אוֹתוֹ בֵּין שְׂדֵיָהּ. וְאָמַר רַבִּי חֻנְיָא בִּשְׁם רִישׁ לְקִישׁ, אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַצִּרְתָּהּ לְמִצְרִים...

My beloved is to me as a cluster of henna in the vineyards“ of Ein Gedi” (Song of Songs 1:14). “A cluster of henna [hakofer],” this is Isaac, who was bound on the altar like a cluster. Hakofer, who atones [mekhaper] for the sins of Israel. “In the vineyards of [bekharme] Ein Gedi,” this is our patriarch Jacob, who entered with his face contorted [bikhrum] in fear of being humiliated before his father. He donned garments made from a kid [gedi izim] and took the ... blessings that are the eye

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

5 רעיתי פרנסתי

ברעיא מהימנא על פרשת צו, המצוטט בהערות קה"ת, מפרש הזוהר את "אחותי רעייתי" כתפילה: "רעייתי פירושו רק פרנסתי, המפרנסת אותי", שכן באמצעותה מכינים את תבשילי קרבנות המלך, בליווי "לחם" התורה.

Zohar, Tzav 20:145-22:156 ספר זוהר, צו כ"קמ"ה-כ"ב:קנ"ו

6 ישראל מפרנסין

כשהוא מסביר את הקרבנות כסעודת המלך, אומר הזוהר: "כפי שלמדנו, ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים". המאמר שואל כיצד הדבר אפשרי.

Zohar III, 7b זח"ג ז, ב

הערות קה"ת

זח"ג ז, ב. שהש"ר א, ע"פ לסוסתי. יל"ש פקודי רמז תיח.

7 הערת קה"ת מפנה ל Psalms 19:5-6 למילים האלה.

Psalms 19:5-6 תהילים י"ט:ה-ו

בְּכָל־הָאָרֶץ יֵצֵא קֶנֶם וּבְקֶצֶה תִּבְלֵ מְלִיָּהֶם לְשֶׁמֶשׁ שָׁם־אֶהָל בָּהֶם: וְהוּא כָתָתָן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ יֵשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אֶרֶץ:

Their line is gone out through all the earth, and their words to the end of the world. In them hath He set a tent for the sun, Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 והוא כחתן יוצא מחופתו

"והוא יוצא מחופתו כחתן; הוא שמח כגיבור לרוץ במסלול". המאמר מפרש את השמש כתורה שבכתב, ואת "מסלולו" כהמשכתה אל התורה שבעל פה.

Psalms 19:6 תהילים י"ט:ו

וְהוּא כָתָתָן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ יֵשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אֶרֶץ:

Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

תהלים יט, ו.

9 והוא כחתן יוצא מחופתו

בתחילת פרשת בהעלותך (3:148b), רבי יהודה פותח בפסוק זה ומדבר על התורה, עץ החיים, ועל השמש שאורה מתחיל בראש העץ ומתפשט דרכו; "חופתו" היא "העטרה שעטרה לו אמו", ו"לרוץ במסלול" פירושו להאיר את הירד.

Zohar, Beha'alotcha 1 ספר זוהר, בהעלותך א'

AND THE L-RD SPOKE UNTO MOSES, SAYING: SPEAK UNTO AARON, AND SAY UNTO HIM: WHEN THOU LIGHTEST THE LAMPS.... R. Judah discoursed here on the verse: "Which is as a bridegroom coming out of his chamber", etc. (Ps. 19, 6). 'Happy is the portion of Israel', he said, 'in whom the Holy One, blessed be He, delights and to whom He gave the Torah of truth, the Tree of Life, whoever takes hold of which achieves life in this world and in the world to come.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

ברשימת המאמרים שם.

פסקה 2

17 כי אמרתי עולם חסד יבנה

"כי אמרתי, עולם חסד יבנה; שמים תכין אמונתך בהם". המאמר מפרש את "חסד יבנה" כתהליך מתמשך התלוי ב"אמירה" של ישראל.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג

כִּי־אֶמְרָתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תִּכְּן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים פט, ג.

18 כי אמרתי עולם חסד יבנה

בוהר על ויחי נאמר שכאשר ה' ברא את העולם, ראה שאין העולם יכול להתקיים עד שנטה עליו את יד ימינו, מידת החסד, כפי שנאמר: "עולם חסד יבנה"; גם השמים הושתו באמצעות חסדים.

Zohar, Vayechi 42:427-43:439 ספר הזהר, ויחי מ"ב:תכ"ז-מ"ג:תל"ט

G-d made known to Abraham the true principle of faith, and he thereupon realized that he was the foundation and support of the universe. For when G-d created the universe, He saw that it could not endure unless He stretched forth His right hand to it. For this world was created under the aegis of justice, and it was not established save by the right hand

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

19 עולם חסד יבנה

בוהר מובא שה' אומר שברא את העולם רק לשם חסד, "עולם חסד יבנה", ושהעולם עומד עליו; הקטע מעורר לשמח את העניים בחגים.

Zohar, Introduction 17:170-18:178 ספר הזהר, הקדמה י"ז:ק"ע-

י"ח:קע"ח

The members of the heavenly Academy then present themselves before Him and plead: "O L-rd of the universe, Thou art called gracious and merciful, let Thy compassion be moved upon Thy children." The L-rd makes answer: "Verily I have made the world only on the foundation of mercy, as it is written: 'I have said, the world is built on mercy' (Ps. 89, 3), and the world is established on it." Then the heavenly angels proceed: "O Master of the universe, behold so-and-so, ... who eats and drinks and is in

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

20 עולם חסד יבנה

בוהר על תרומה נאמר שהעולם לא היה יכול להתקיים אפילו יום אחד בלי האור הקדמון של צד ימין, כפי שנאמר: "עולם חסד יבנה"; אור זה נורע תמיד ומוסיף להניב פירות.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ד-

ע"י:תשמ"ב

Yesh, substance, indicates the three hundred and ten worlds (numerical value of Yesh) which are stored away under the world to come. The two hundred and seven (numerical value of "or", light), which are of the Right Hand, are called "the primordial light", as the Left is also called "light", but not "primordial". The primordial light is destined to produce is-

10 והוא כחתן יוצא מחופתו

הזוהר על כי תצא מיישם את הפסוק על שמחת העמוד המרכזי, החתן שלמעלה, בבואו לגאול את כלתו, שבגדיה בגלות כהים.

Zohar, Ki Teitzei 14:70-17:79 ספר הזהר, כי תצא י"ד:ע"י-י"ז:ע"ט

11 לשמש שם אהל בהם

"לשמש שם אהל בהם". זו השמש שאליה מתייחסות המילים "והוא" בפסוק הבא.

Psalms 19:5 תהילים י"ט:ה

בְּכָל־הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבִקְצָה תָּבֵל מְלִיָּהֶם לְשֶׁמֶשׁ שָׁם־אֵהָל בָּהֶם:

Their line is gone out through all the earth, and their words to the end of the world. In them hath He set a tent for the sun

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 לשמש שם אהל בהם

הזוהר על פרשת תרומה מסביר שה"שמש" הקדושה היא אהל האוסף את כל האורות הנסתרים; היא יוצאת "כחתן" ובקרינתם, כשם שחתן משתוקק להעניק מתנות לכלתו.

Zohar, Terumah 16:192-202 ספר הזהר, תרומה ט"ז:קצ"ב-ר"ב

And how far are they comprehended? "In them hath he set a tent for the sun" (Ibid.), because the holy sun1'Tifereth. is as a tabernacle of all those supreme grades, and is as a light which has taken into itself all the hidden lights and the whole current of their extension, whereby Faith is manifested in the whole world

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

13 (עייני בזהר . . דרע"ט ב')

בהערת קה"ת נאמר שכל מראי המקומות בוהר שבסוגריים הועתקו ל"יהל אור", פירוש הצמח צדק לתהילים, על פסוק זה.

הערת קה"ת

כל המראי מקומות נעתקו ביהל אור ע' סה ואילך עה"פ. אוה"ת נ"ך ערך-ב ע' תתקצו. וראה סה"מ תרס"ו ע' רנו.

14 תושב"כ נקרא שמש ותושבע"פ נק' ירח

בהערת קה"ת מובאים שני מקומות בשל"ה העוסקים בהשוואה בין התורה שבכתב לשמש ובין התורה שבעל פה לירח.

הערת קה"ת

ראה של"ה טז, א. קצא, א.

15 תורה שבכתב היא בחי' כלל ותושבע"פ בחי' פרט

הזוהר אומר שהתורה שבכתב והתורה שבעל פה הן "כלל" ו"פרט": הכלל זקוק לפרט והפרט לכלל, והם מתאחדים כך שהכול אחד. הערת קה"ת מציינת זאת כמקור לקטע זה.

Zohar, Vaetchanan 12:75-14:87 ספר הזהר, ואתחנן י"ב:ע"ה-י"ד:פ"ז

16 ביאור על מאמר זה נדפס שם ע' כז וע' לב. (מתחיל

ביאור למאמר זה נדפס שם, והוא פותח במילים "ויאיש לא ידע את קבורתו". רשימת המאמרים שבכרך מציינת שמאמר זה נאמר בחתונת הצמח צדק; ההערה מפנה גם להשוואה למאמר זה בהערות הנוספות של מהדורת קה"ת.

הערת קה"ת

ולא ידע איש את קבורתו). ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השוואה ל"ד"ה זה. מאמר זה נאמר על חתונת כ"ק אדמו"ר הצ"צ, ראה בסה"מ תקס"ד

24 כי חפץ חסד הוא

"מי אל כמוך... כי חפץ חסד הוא". הטקסט מביא פסוק זה על חסד העליון שממנו נמשך החסד הנבנה.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עֵוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אֲפֹ כִי־חֲפֵץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

25 כי חפץ חסד הוא

באדרא רבא, "עולם חסד יבנה" הוא חסדו של ז"א, ואילו "חסד האמת" של עתיק נרמו במילים "כי חפץ חסד הוא". הדבר מתאים להבחנה שבטקסט בין החסד הנבנה לחסד העליון.

Zohar, Idra Rabba 15:134-17:147 ספר הזהר, האדרא רבא ט"ו:קל"ד-י"ז:קמ"ז

26 בת"ו לאו דאית לך צדק ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה (פתח אל"י).

27 לאו דאית לך צדק ידיעא כו' ולא מכל אלין מדות כלל

בתפילת אליהו (פתח אליהו) שבתחילת תיקוני הזהר, המדות משמשות "להראות כיצד העולם מתנהל", אך אין לה דין או רחמים מוגדרים, "ולא אחת מן המדות הללו כלל".

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני הזהר י"ז ב:ה'ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

28 הנה נודע שתחלת בריאת העולמות

קטע מן הפסקה נדפס ביהל אור, בצירוף הגהה.

הערת קה"ת

קטע ביהל אור ע' שטו עם הגהה.

29 שיהיה חסד יבנה

ההגהה שם על "שחסד ייבנה" מציינת כי "אית חסד ואית חסד", ומפנה לאיגרת הקודש י, הדנה בכך בהרחבה.

הערת קה"ת

"(ור"ל כי אית חסד ואית חסד כמ"ש באגה"ק סי' יו"ד בד"ה חסדי ה' כי לא תמנו" — יהל אור ע' שטו בארוכה).

30 מקרב איש ולב עמוק

"פנימיות האדם ולב עמוק". הטקסט משתמש בביטוי זה לתיאור התבוננות

sue for the world to come. And not only in the world to come, but even now every day; for this world would not be able to ... exist at all

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

21 עולם חסד יבנה

בוהר על יתרו נדרש "בהבראם", "כאשר נבראו", כ"בברהם", ומוכא הפסוק "כי אמרתי, עולם חסד יבנה".

Zohar, Yitro 14:246-256 ספר הזהר, יתרו י"ד:רמ"ו-רנ"ו

Said R. Simeon: 'What he said was perfectly true. All the applications signify one and the same thing, since they all have their root and fulfilment in the Holy One, and they are all practically equivalent.' R. Jesse was deeply impressed by these words and said: 'Now I see that this is indeed so. And I have also heard it on another occasion from the mouth of the Master

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

22 עולם חסד יבנה

בוהר על אחרי מות מוסבר שבתחילת הבריא הותרו נישואי אה ואחות כ"חסד" לשם בניית העולם, כפי שנאמר: "עולם חסד יבנה"; לאחר מכן נאסרו.

Zohar, Achrei Mot 59:362-61:369 ספר הזהר, אחרי מות נ"ט:שס"ב-ס"א:שס"ט

We have learnt that when Cain and Abel were removed, Adam returned to his wife and was clothed with a fresh spirit and begat Seth, with whom commenced the generations of righteous men in the world. G-d showed lovingkindness to the world, and with each one a female was born to populate the world, after the supernal pattern. For so we have affirmed in the secret doctrine of the Mishnah, that "if a man taketh his sister, his father's daughter or his mother's ... truly ;(lit. Iovingkindness) "daughter, it is hesed

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

23 עולם חסד יבנה

הזהר בפרשת נשא מלמד שהחסד שורה במי שנקרא "אדם", זכר ונקבה יחד, ככתוב: "עולם חסד יבנה"; אי אפשר לבנותו אלא כששניהם, הזכר והנקבה, נוכחים.

Zohar, Nasso 13:137-15:145 ספר הזהר, נשא י"ג:קל"ז-ט"ו:קמ"ה

Said R. Judah: 'But there is a teaching that the term "Adam" signifies the conjunction of male and female?' R. Eleazar in reply said: 'Assuredly so. He who achieves for himself the union of male and female is called Adam, and in this way has the fear of sin. He attains, moreover, to the virtue of humility, and even the degree of grace. Contrariwise, he who remains without that union possesses neither fear nor humility nor the state of grace. So Scripture says: "For I have said: ... The world is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

המגיעה לעומק הלב.

Psalms 64:7 תהילה ס"ד:

יחפשויעולות תמנו חפש מחפש וקרב איש ולב עמק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 תורה . . כלל . . פרט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ג (רסד, א). [כ].

32 רוח אייתי רוח ואמשיר רוח

הוזהר בפרשת תרומה ואמר שהכול תלוי ברצון: "רוח מושכת רוח ומביאה רוח"; כאשר אדם מעורר בו אהבה לה, מתעוררת כלפיו היד הימנית שלמעלה.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

זח"ב קסב, ב.

33 הערת קה"ת מפנה ל Psalms 19:6 למילים האלה.

Psalms 19:6 תהילים י"ט:

והוא כחמתו יצא מחפתו ישיש כגבור לרוץ ארח:

Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

34 עשיתוני חטיבה אחת בעולם

ה' אומר לישראל: "עשיתם אותי חטיבה אחת בעולם", באמצעות "שמע ישראל... ה' אחד", וואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם.

Berakhot 6a:21-22 ברכות ו' א:כ"א-כ"ב

ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחיהו ד'ישראל? אין, דכתיב: "את ה' האמרת היום". וכתיב: "וה' האמירך היום", אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שגאמר: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שגאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

Does, then, the Holy One, blessed be He, glory in the praises of Israel ? Yes, for it is written, "Thou hast avouched the L-rd this day" (Deut. xxvi. 17) and "The L-rd hath avouched thee this day " (ibid. v. 18). The Holy One, blessed be He, said to Israel, "You have made Me the only object of your love in the world, so I shall make you the only object of My love in the world." "You have made Me the only object of ... your love in the

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א.

35 כי כל בשמים ובארץ

"לך ה' הגדולה והגבורה... כי כל בשמים ובארץ". המאמר מפרש את "כל" כחמישים — שערי בינה — ואת "שמים" כחסד.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ"כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יט.

36 "לך ה' הגדולה והגבורה... כי כל בשמים ובארץ". המאמר מפרש את "כל" כחמישים — שערי בינה — ואת "שמים" כחסד.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ"כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 שמים שם מים

"מאי שמים? אמר רבי יוסי בר חנינא: שם מים". המים, היורדים כלפי מטה, מסמלים חסד.

Chagigah 12a:5-6 חגיגה י"ב א:ה'-ו'

ואמר רב יהודה אמר רב: עשרה דברים נבראו ביום ראשון, ואלו הן: שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך, רוח ומים, מדת יום ומדת לילה. שמים וארץ — דכתיב: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", תהו ובהו — דכתיב: "והארץ היתה תהו ובהו", אור וחשך, חשך — דכתיב: "וחשך על פני תהום", אור — דכתיב: "ויאמר אלקים יהי אור", רוח ומים — דכתיב: "והרוח אלקים מרחפת על פני המים", מדת יום ומדת לילה — דכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יב, א.

38 נוי"ן . . בגימטריא כל

המאמר הזה, על "עיני כל אליך ישברו", מסביר ש"כל" שווה לחמישים, כנגד חמישים שערי בינה, ושמשום כך נקראת כנסת ישראל "כל".

הערת קה"ת

ע"ל מטות (פה, ב). ושי"נ. [כ].

39 ועי' בזהר פי' ויגש (ר"ז א')

לפי הערת קה"ת, לשון קטע הוזהר הזה מועתקת שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת נ"ך כרך ב עי' תשלו.

40 כונן שמים בתבונה

"ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". הטקסט מפרש את "תבונה"

כנינה, מקורו של החדש המתחדש תמיד.

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בְּחִקְמָה יִסְדֵּאָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding
He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 כונן שמים בתבונה כל יומא ויומא

הזוהר על פרשת ויגש מסביר ש"כונן" פירושו בכל יום ויום: השמים אינם מתכוננים פעם אחת בלבד, אלא ה' מכונן אותם בכל יום מחדש, ללא הפסק.

Zohar, Vayigash 5:36-46 ספר הזוהר, ויגש ה':ל"ו-מ"ו

The stranger then began to discourse on the verse: The L-rd by wisdom founded the earth; by understanding he established the heavens (Prov. 3, 19). 'When G-d', he said, 'created the world, He saw that it could not exist without the Torah, as this is the only source of all laws above and below, and on it alone are the upper and lower beings established. Hence, "the L-rd by wisdom founded the earth; by understanding he established the heavens", inasmuch as it is ... through Wisdom that all things are enabled

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

42 וכנסיי נקרא כלה

בסוף פרשת ואתחנן אומר המדרש שבעשרה מקומות מכנה ה' את ישראל "כלה", ורובם בשיר השירים.

Devarim Rabbah 2:37 דברים רבה ב':ל"ז

43 כלתה נפשי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תהלם פד, ג.

44 כלתה נפשי

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". הטקסט גוזר את המילה "כלה" מלשון זו של כיסופים.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג

נִכְסְפָה וְגַם-כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת ה' לִבִּי וּבִשְׁרִי יִרְנְנוּ אֶל אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the
L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 לעולם ה' דברך נצב בשמים

"לעולם, ה', דברך ניצב בשמים". המאמר מפרש את "דברך" כמקורן של נשמות ישראל, הממשיכות את "השמים".

Psalms 119:89 תהילים קי"ט:פ"ט

לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם:

LAMED. For ever, O L-RD, Thy word standeth fast in heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, פט.

46 את ה' האמרת

"את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים". המאמר קושר את ה"האמרת"

הזה עם ה"אמרתי" שבפסוק "כי אמרתי".

Deuteronomy 26:17 דברים כ"ו:י"ז

אֲתִיָּה ה' הָאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹקִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ:

Thou hast avouched the L-RD this day to be thy G-d, and
that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes,
and His commandments, and His ordinances, and hearken
unto His voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כו, יז.

47 וכנסיי נקי כלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה מד"ר ס"פ ואתחנן. שהש"ר ע"פ מה יפו דודיך (ד, י).

4 פסקה

48 כי על כל כבוד חופה

"כי על כל כבוד חופה". המאמר מפרש את "כבוד" כעולמות שנבראו, ואת החופה כאור המקיף אותם.

Isaiah 4:5 ישעיהו ד':ה'

וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוּן הַר־צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהָ עָנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנֹגֶה אֵשׁ לְהִבָּה לַיְלָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חָפָה:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount
Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day,
and the shining of a flaming fire by night; for over all the
glory shall be a canopy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ד, ה.

49 כבוד הוא מ"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ספ"ו. [כ].

50 ולכבודי בראתי יצרתיו

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו". שלושת הפעלים מתארים את מדרגות הבריאה, וכולן נקראות "כבוד".

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי בָּרָאתִיו יִצְרָתִיו אֲנִי־עֹשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
'ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

51 ולכבודי בראתני יצרתני אף עשיתני

המשנה מלמדת שכל מה שה' ברא בעולמו לא ברא אלא לכבודו, ומצטט פסוק זה. בהערת קה"ת מובא הפסוק כמקור לפירוש "כבוד" כעולמות שנבראו.

Pirkei Avot 6:11 משנה אבות ו:י"א

כָּל מִה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָאוּ אֱלֹא לְכַבּוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג), כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בָּרָאתִי וְצִרְתִּי אִף עֲשִׂיתִי, וְאוֹמֵר (שמות טו), ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד. רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן עֲקָשְׁיָא אוֹמֵר, רִצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב) ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאדָּר:

Whatever the Holy Blessed One created in His world, he created only for His glory, as it is said: "All who are linked to My name, whom I have created, formed and made for My glory" (Isaiah 43:7), And it says: "The L-rd shall reign for ever and ever" (Exodus 15:18). Said Rabbi Hananiah ben Akashya: It pleased the Holy Blessed One to grant merit to Israel, that is why He gave them Torah and commandments in abundance, as it is said, "The L-rd was pleased for His righteousness, to

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

52 בד"ה תורה צוה

במאמר זה התורה שככתב היא החתן, והתורה שבעל פה, מלכות, היא הכלה. לאחר האירוסין באה החופה, המקיפה את החתן והכלה במידה שווה: מדרגה נסתר שלמעלה משניהם, שלפניה חכמה ומלכות שוות.

הערת קה"ת

לעיל פ' ברכה צד, ג.

53 תורה צוה

"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב". מאמר בלקוטי תורה על פרשת וזאת הברכה פותח בפסוק זה: הטקסט מפנה אליו בהקשר של החופה.

Deuteronomy 33:4 דברים ל"ג:ד'

תּוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב:

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 ובד"ה כי על כל כבוד חופה

המאמר פותח בהבחנה בין שני סוגי כבוד: הכבוד התחתון, הממלא את העולמות ונותן חיות לעולמות הנבראים, והכבוד העליון, שלמעלה מהשנה. בהמשך הוא מכנה את האור שמעל החתן והכלה בשם חופה – אור המאפשר לניגודים אלה להתאחד.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש מז, ב ואילך.

55 ומתחת זרועות עולם

"ומתחת זרועות עולם". הטקסט מפרש זאת כאור העליון ביותר המגיע למקום הנמוך ביותר.

Deuteronomy 33:27 דברים ל"ג:כ"ז

מַעֲנֵה אֱלֹהִי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרֻעֹת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיהֶם אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֵּׁמֶד:

The eternal G-d is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים". הטקסט מזהה מקור זה עם התענוג העליון המלווה בתורה ובמצוות.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרֶךְ נִרְאָה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, י.

פסקה 5

57 ביו"ד נברא עוה"ב

התלמוד אומר שהעולם הזה נברא באות ה"א, והעולם הבא באות יו"ד, ודורש את המילה "בהבראם" – "כשנבראו" – כאילו נאמר: "בה"א בראם".

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהם שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

Zohar I, 4a זח"א ד, א

הערת קה"ת

מנחות כט, ב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א. זח"א ד, א.

58 מוטב דלדייני

כאשר אלישע בן אבויה (אחר) נפטר, אמר רבי מאיר: "מוטב שיידון, ואחר כך יבוא לעולם הבא". מכאן מסיק הטקסט עד כמה גדול התענוג בעולם ההוא.

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג'

כִּי נָח נִפְשִׁיה דְּאַחַר, אָמַר: לֹא מִיָּדוֹ לִידִינְיָה, וְלֹא לְעֵלְמָא דְּאַתִּי לִיתִּי. לֹא מִיָּדוֹ לִידִינְיָה — מִשּׁוּם דְּעֵסַק בְּאוֹרֵינָא, וְלֹא לְעֵלְמָא דְּאַתִּי לִיתִּי — מִשּׁוּם דְּחֵטְא. אָמַר רַבִּי מַאֲיר: מוֹטֵב דְּלִידִינְיָה וְלִיתִּי לְעֵלְמָא דְּאַתִּי. מִתִּי אָמוּת, וְאַעֲלֶה עֲשׂוֹן מִקְבְּרוֹ. כִּי נָח נִפְשִׁיה דְּרַבִּי מַאֲיר סָלִיק קוּטְרָא מִקְבְּרִיה דְּאַחַר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה טו, ב.

פסקה 6

59 יפה שעה אחת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

60 יפה שעה אחת

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". הטקסט מביא זאת כדי להראות שהתורה והמצוות נובעות מדרגה גבוהה

יותר מן העולם הבא.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד'י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

61 כד"ה ביום השמיני עצרת

הקטע מסביר שהאור המקיף מעניק כוח לאהבה הטבעית שבנפש האדם, כך שהאתערותא דלעילא תלויה באתערותא דלתתא במשך כל השנה. מדי יום הדבר נעשה באמצעות לימוד התורה, "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה": באמצעות "ואשים דברי בפיו" נעשה הכל הדיבור אור מקיף, סוכה, לנפש.

הערת קה"ת

לעיל שמע"צ פד, ב.

62 ביום השמיני עצרת

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם". מאמר בלקוטי תורה על שמיני עצרת פותח בפסוק זה; הטקסט מתייחס אליו כאן.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 אשת חיל עטרת בעלה

"אשת חיל עטרת בעלה". הנשמה שהתחזקה באמצעות התורה והמצוות היא ה"כתר" השולט על החדס העליון.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד'

אשת-חיל עטרת בעלה וכרקב בעצמותיו מבישה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

64 וזהו דברך נצב

הערת קה"ת מפנה לשם ("ראה") בקשר ל"דברך נצב בשמים"; היא אינה מתארת את הקטע.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת יתרו ע' תשפה.

65 דברך נצב בשמים

"לעולם, ה', דברך נצב בשמים". כאן "ניצב" נקרא במשמעות של שלטון; דבר ה' שנלמד למטה שולט בשמים.

Psalms 119:89 תהילים קי"ט:פ"ט

לעולם ה' דברך נצב בשמים:

LAMED. For ever, O L-RD, Thy word standeth fast in heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 נצב מלשון שררה

הערת קה"ת מפנה לשם בקשר ל"ניצב" כלשון שלטון; היא אינה מתארת את הקטע.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' תסח.

67 נצב מלך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א כב, מח.

68 נצב מלך

"לא היה מלך באדום; ניצב היה מלך". הפסוק מראה ש"ניצב" הוא מונח המציין שלטון.

I Kings 22:48 מלכים א כ"ב:מ"ח

ומלך אין באדום נצב מלך:

And there was no king in Edom: a deputy was king

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 דבר ה' זו הלכה

בדרשתו על עמוס ח, יב, אומרת הגמרא ש"דבר ה'" שם פירושו הלכה. המאמר מיישם זאת על ההלכה שאדם לומד.

Shabbat 138b:11-12 שבת קל"ח ב:י"א-י"ב

"דבר ה'" — זו הלכה, "דבר ה'" — זה הקץ, "דבר ה'" — זו נבואה. ומאי "שוטטו לבקש את דבר ה'" אמרו: עתידה אשה שתטול כפר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

70 אשת חיל עטרת בעלה

"אשת חיל עטרת בעלה". הכתר מבטא מלכות ושלטיה על החדס העליון.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד'

אשת-חיל עטרת בעלה וכרקב בעצמותיו מבישה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

71 הקב"ה מניח תפילין

"מניין לנו שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין?" הגמרא לומדת זאת מישעיהו סב, ח.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א:י"ז-י"ח

אמר רבי אבין בר רב אדא, אמר רבי יצחק: מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר: "נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו". "בימינו" — זו תורה, שנאמר: "מימינו אש דת למו", ובזרוע עזו — אלו תפילין, שנאמר: "הי עז לעמו ותן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy
right hand
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים קכא, ה.

77 ישת חושך סתרו

"עשה את החושך למקום מחבואו." התגובה מלמעלה היא "חשוכה", משום
ששום שכל נברא אינו יכול לתפוס אותה.
Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב
יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכְתוֹ חֲשֹׁכֵי־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:
He made darkness His hiding-place, His pavilion round
about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים יח, יב.

10 פסוקה

78 על יד ימינך

"ה' הוא צלך על יד ימינך." בנוסח הפסוק כתוב "על יד", כלומר "ליד",
ואילו כאן מפרשים "על ידי": באמצעות האהבה, שהיא היד הימנית.
Psalms 121:5 תהילים קכ"א:ה'
ה' שִׁמְרָךְ ה' צִלְךָ עַל־יַד יְמִינָךְ:
The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy
right hand
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 פסוקה

79 והנה דרך כלל

לפי הערת קה"ת, לשון הקטע הזה מועתקת שם.
הערת קה"ת
הלשון נעתיק באוה"ת פי' יתרו ע' תתקפט.

80 תורה ועבודה וגמילות חסדים

המשנה מלמדת שהעולם עומד על שלושה דברים: תורה, עבודה וגמילות
חסדים. המאמר מחלק את כל המצוות לשלוש הקטגוריות האלה.
Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב'
שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁיבֵי כְנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:
Shimon the Righteous was one of the last of the men of the
great assembly. He used to say: the world stands upon three
things: the Torah, the Temple service, and the practice of
acts of piety
Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

81 יום ליום יביע אמר

"יום ליום יביע אמר, ולילה ללילה יחוה דעת". המאמר דורש את אותיות
המילה "אומר" כראשי תיבות של אש, מים ורוח.
Psalms 19:3 תהילים י"ט:ג'
יוֹם לְיוֹם יִבְיַע אִמְרָ וּלְיָלִיל לְלִילָה יִחוּה־דַעַת:
Day unto day uttereth speech, and night unto night re-
vealeth knowledge

them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means
... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)
הערת קה"ת
ברכות ו, א.

72 הקב"ה יושב ושונה כנגדו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
תדא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

73 יושב ושונה כנגדו

"כל תלמיד חכם שיושב ועוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו ולומד
עמו." הטקסט מפרש "כנגדו" כאור המקיף מלמעלה.
Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1-2 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א'-ב'
... א"כ למה נאמר בכל צרתם לו צר אלא אמר הקב"ה בכל צער וצער
שיש לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר א"ת לו צר אלא לי צר
שנאמר (ישעיהו מ"ט:ג') ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר
לכך נאמר קומי רני בלילה וגוי מאי שפכי כמים לבך נכח פני ה' מכאן
אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו
וקורא ושונה עמו שכאן נאמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחנו אלה
נוכח אלה וגוי (מלכים א' כ:כ"ט) מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם
...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

74 דאורייתא מחכמה נפקת

בזוהר על משפטים נאמר שהתורה יוצאת מחכמה, מהמקום המכונה
"קדוש".
Zohar II, 121a זח"ב קכא, א
הערת קה"ת
זח"ב קכא, א. וראה שם פה, א. זח"א (קנו, ב). זח"ב (סב, א. פה, א). וזח"ג
(קפב, א). [כ].

75 דאורייתא מחכמה נפקת

הזוהר על יתרו מצטט את המאמר מהתורה יוצאת מחכמה עילאה, ומוסיף
שהיא כלולה בחכמה ובינה ובכל המדות.
Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר זוהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט
According to R. Judah, "father" represents Wisdom
(Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R.
Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing,
for we have been taught that the Torah emanated from the
Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated
from Understanding, for it says: "to perceive the words of
understanding" and "forsake not the Torah of thy mother
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

9 פסוקה

76 ה' צלך

"ה' הוא שומרך; ה' צלך על יד ימינך." המאמר מפרש את ה"צל" כתגובה
הנסתרת מלמעלה, המשקפת את מעשי האדם.
Psalms 121:5 תהילים קכ"א:ה'
ה' שִׁמְרָךְ ה' צִלְךָ עַל־יַד יְמִינָךְ:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יט, ג.

82 אמר ר"ת

שם מקשרים את "ואמרתם" של ראש השנה ל"כי אמרתי עולם חסד יבנה":
 "אומר" הוא ראשי תיבות של אש, מים ורוח, שהם תורה, עבודה וגמילות
 חסדים, "כמבואר בדרוש ילסוסתי שבשיר השירים"; וקול השופר כולל את
 שלוש הבחינות האלה.

הערת קה"ת

ע"ל נצבים (מו, סע"ב). וש"נ. [כ].

פסקה 13

83 אשריכם זורעי על כל מים

"אשריכם זרעי על כל מים". המאמר מפרש זאת כמעשי חסד וצדקה,
 שנמשלו למים.

Isaiah 32:20 ישעיהו ל"ב:כ

אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגלי השור והחמור:

Happy are ye that sow beside all waters, That send forth
 freely the feet of the ox and the ass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י לב, כ.

84 להחיות רוח שפלים

ה' שוכן אצל מי שרוחו נשברה ושפל רוח, "להחיות רוח שפלים". החסד,
 כמו המים, זורם כלפי מטה אל מי שזקוק לו.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כי כה אומר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכנז ואת דכא
 ושפלי רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth etern-
 ity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place,
 With him also that is of a contrite and humble spirit, To re-
 vive the spirit of the humble, And to revive the heart of the
 contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 ודברת במ

"ודברת במ". הטקסט מביא פסוק זה כדי להראות שעיקר לימוד התורה
 הוא בדיבור.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושננתם לבניך ודברת במ בשבתך בביתך ובדרכך ובשכבך
 ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and
 shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when
 thou walkest by the way, and when thou liest down, and
 when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ז.

86 ברוחא דלעאן באורייתא

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 35a למילים האלה.

Zohar III, 35a זח"ג לה, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג לה, א. זח"א (מו, סע"א). [כ].

87 ברוחא דלעאן באורייתא

הוזהר אומר שה' ברא את העולם באמצעות רוח, והוא מתקיים באמצעות
 רוח: רוחם של העמלים בתורה, ועל אחת כמה וכמה רוחם של תלמידי
 תש"ב.

Zohar, Bereshit 73:169-75:178 ספר הוזהר, בראשית ע"ג:קס"ט-
 ע"ה:קע"ח

It is through the Torah that man can make himself worthy of
 that light. For whoever studies the Torah every day is earn-
 ing a share in the future world, and is even accounted a
 builder of worlds, because through the Torah the world has
 been built and completed; so the Scripture says, "The L-rd
 founded the earth with Wisdom (i.e. the Torah), he estab-
 lished the heavens with Understanding" (Prov. 3, 19), and
 again, "And I (the Torah) was a craftsman with him, and I
 ... was his delight every day" (Ibid

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

88 לריח שמניך

"לריח שמניך טובים". מאמר קודם בלקוטי תורה על שיר השירים פותח
 בפסוק זה; הטקסט מפנה אליו בהקשר של דברי הוזהר על "רוח".

Song of Songs 1:3 שיר השירים א:ג

לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך:

Thine ointments have a goodly fragrance; Thy name is as
 ointment poured forth; Therefore do the maidens love thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 והי מספר בניי כחול הים

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". הטקסט מפנה למה שנכתב על פסוק
 זה.

Hosea 2:1 הושע ב:א

והיה מספר בניישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום
 אשר יאמר להם לא עמי אתם ואמר להם בני אליהי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand
 of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it
 shall come to pass that, instead of that which was said unto
 them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye
 'are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 ואשים דברי בפוך

"ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך". המאמר לשמיני עצרת המצוטט כאן
 מסביר שרוח הדיבור בדברי תורה נעשית אור מקיף לנשמה.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר
 לציון עמיאתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered
 thee in the shadow of My hand, That I may plant the heav-

ens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion:
'Thou art My people'
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 נאו ו לחייך

"לחייך בתורים". המאמר הבא בלקוטי תורה על שיר השירים פותח בפסוק זה.
Song of Songs 1:10 שיר השירים א:י
נאו ו לחייך בתורים צוארך כחרוזים:
Thy cheeks are comely with circlets, Thy neck with beads
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 כי אמרתי עולם חסד יבנה

"כי אמרתי עולם חסד יבנה". כאן מזוהה ה"אמירה" עם "אומר": אש, מים ורוח.
Psalms 89:3 תהילים פ"ט ג'
כי־אמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תִּכְּוֶן אֲמוֹנֶתְךָ בָּהֶם:
For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
Thou dost establish Thy faithfulness
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים פט, ג. ראה באוה"ת דברים כרך ד ע' תתקצו מציינ לכהן.

93 בפי תרומה קל"ו ב' בפ"י אמר

אור התורה שם מסביר ששלוש האותיות של אמר מציירות את המשכת שלוש בחינות המוחין, חכמה, בינה ודעת, הנמשכות להיות המוחין של המדות.
הערת קה"ת
"שלשה אותיות אמר" הם מורים על המשכת ג' בחי' השכל חב"ד הנמשכים להיות מוחי למדות" — אוה"ת דברים (הוספות) כרך ד ע' אתתקיו.

94 בפ"י אמר

בפירוש הפסוק "יום יביע אומר", הוזהר בפרשת תרומה מסביר את אותיותיו: אל"ף היא אבא, וכשהיא מצטרפת למ"ם היא יוצרת את המילה "אם" — אימא; ורי"ש היא "ראש הבכור". יחד הן מבטאות את האור של אבא, אימא והבן הבכור.
Zohar, Terumah 15:182-16:192 ספר הזהר, תרומה ט"ו:קפ"ב-ט"ז:קצ"ב

95 חתן מלשון נחות דרגא

"נחית דרגא ונסיב איתתא" — רד מדרגה אחת וקח אישה. הטקסט קושר את המילה "חתן" לירידה זו מדרגה.
Yevamot 63a:10-11 יבמות ס"ג א:י"א
טום וְלֹא תִשְׁפִּיץ. שְׂפִיץ וְלֹא תִיכְנֶי. שְׂכַל הָעוֹסֵק בְּכַנְזָן — מִתְמַסְכֵּן. קְפוּץ וְכִין אֶרְעָא, מִתּוֹן נָסִיב אִיתְתָּא. נְחִית דִּרְגָא נָסִיב אִיתְתָּא. סָק דִּרְגָא בְּחַר שׁוֹשְׁבִינָא. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בַּר אֲבִינָא: אֵין פּוֹרְעֵנוֹת בָּאָה לְעוֹלָם אֶלָּא בִשְׁבִיל לְשָׂאָל, שְׁנַאמַר: "הִכְרַתִּי גוֹיִם נִשְׁמוּ פְנוּתָם הִתְרַבְּתִי חֻצוֹתָם", וּכְתִיב: "אֲמַרְתִּי אֶה תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר".
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
ראה יבמות סג, א. ראה אוה"ת שמות ע' בתתקטו. קטע עם הגהות באוה"ת פ' נצבים ע' אירמה.

96 שהיא כלולה באור א"ס ב"ה ממש מקור התענוגים

הגהה באור התורה מציעה שהיות התורה כלולה באור אין סוף פירוש שהיא קדמה לעולם כאלפיים שנה, שהן חכמה ובינה של אצילות, או שהתורה היא הווי"ו של שם זעיר אנפין של אצילות. הגהה נוספת (p. 1273) מוסיפה שהתורה ירדה משם כ"השמים", אש ומים, חסד וגבורה.
הערת קה"ת
"(אפ"ל שזהו ענין שהתורה קדמה לעולם אלפים שנה הם חו"ב דאצ"י, או אפ"ל התורה היא ו' של שם ז"א דאצ"י כמ"ש בלק"ת פ' ראה בד"ה וכל בניך פ"ב ע') — אוה"ת פ' נצבים ע' אירמה. ושם ע' אירעג: "(הג"ה אולי כמ"ש בת"א בד"ה השמים כסאי בענין שהתורה קדמה אלפיים שנה ומשם ירדה בבחי' השמים כסאי שמים אש ומים חו"ג, עכ"ה)".

97 מבחינת חופה בחי' סוכ"ע

ההערה אומרת שאור התורה מוסיף הגהה על המילים האלה; היא אינה מביאה את תוכנה.
הערת קה"ת
באוה"ת שם הגהה.

98 ישיש כגבור לרוץ אורח

"ישיש כגבור לרוץ אורח". המאמר מפרש את "אורח" באמצעות "אורח נשים".
Psalms 19:6 תהילים י"ט ו'
וְהוּא כְּחֶתֶן יֵצֵא מִחֻפּוֹתָיו יְשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֶרֶץ:
Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and
rejoiceth as a strong man to run his course
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים יט, ו.

99 לרוץ אורח בחי' אורח כנשים . . ולכן חדל להיות לשרה כו'

הקטע הזה, מן המילים "לרוץ אורח" ועד "חדל להיות לשרה אורח כנשים", מצוטט ביעל אור, עם הגהה נוספת.
הערת קה"ת
מובא ביהל אור ע' סה ושם נוסף הגהה.

100 כי דרך נשים לי

רחל אומרת ללבן: "כי דרך נשים לי". הטקסט מחיל את הביטוי על עודף השפע האלוקי שהקדושה דוחקת החוצה.
Genesis 31:35 בראשית ל"א:ל"ה
וַתֹּאמֶר אֶל־אֲבִיהָ אֶל־יִחְזָק בְּעֵינַי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוֹכַל לָקוּם מִפְּנֵיךָ כִּי־דָרַךְ נָשִׁים לִי וַיִּחְפֹּשׁ וְלֹא מָצָא אֶת־הַתְּרָפִים:
And she said to her father: 'Let not my lord be angry that I cannot rise up before thee; for the manner of women is upon me.' And he searched, but found not the teraphim
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
בראשית לא, לה.

101 את הוי' האמרת

"את ה' האמרת היום". המאמר מפרש זאת כאמירתם של ישראל, הממשיכה "אומר" משם הוי".
Deuteronomy 26:17 דברים כ"ו:י"ז
אֶת־ה' הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לֵהָיוֹת לָךְ לְאֱלֹקִים וּלְלָקֶחַת בְּדִרְכָּיו וּלְשֹׁמֵר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשֹׁמֵעַ בְּקוֹלוֹ:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ד, יח.

108 מה בין ארח לדרך כו' דרך איהו פתח לכולא

הוזהר על ויקהל מבחין בין "אורח", שבתחילה הצדיקים פותחים וכו' השכינה "מתארחת", לבין "דרך", הפתוחה לכול וכל אחד יכול ללכת בה, אפילו הרשעים.

Zohar, Vayakhel 28:391-29:401 ספר הוזהר, ויקהל כ"ח:שצ"א- כ"ט:ת"א

The following is an alternate comment. What is the difference between "path" (orah) and "way" (derekh)? A "path" is newly opened and still little trodden, whereas a "way" is a well-worn track, already traversed by many feet. Hence that whereon the righteous walk is called "path", since they are the pioneers who open up a new path for themselves; and even though others have preceded them, yet when they walk on it it becomes a new path, as though never trodden on by ... any before. For they metamorphose it in

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

109 במק"מ תרומה קל"ז א ובפ"י הרמ"ז

הערת קה"ת מפנה ליעל אור בקשר לפירושים אלה על "לרוץ אורח".

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' סד.

110 בזהר ר"פ בהעלותך כפ"י לרוץ ארח

יעל אור מבאר שם את דברי הרמ"ז: "והוא כחתן" ההולך למערב להאיר ללבנה, והלבנה היא בחינת כלה; זהו "לרוץ אורח", מלשון "אורח כנשים".

הערת קה"ת

"פ"י והוא כחתן שהולך למערב לאנהרא לסיהרא והלבנה היא בחי' כלה וזהו לרוץ אורח מלשון אורח כנשים" — יהל אור ע' סד.

111 מעין חתום

"גן נעול אחותי כלה... מעין חתום". הטקסט מפרש זאת כשפע שהכוונות החיצוניים אינם יכולים להגיע אליו.

Song of Songs 4:12 שיר השירים ד':י"ב

גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום:

A garden shut up is my sister, my bride; A spring shut up, a fountain sealed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 ישיש כגבור לרוץ ארח

"ישיש כגבור לרוץ אורח". כאן ה"אורח" הוא השפע של התורה שבכתב אל התורה שבעל פה, הכלה.

Psalms 19:6 תהילים י"ט:ו'

והוא כחתן יצא מחפ"תו ישיש כגבור לרוץ ארח:

Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 15

113 זכה נעשית לו סם חיים

"אם זכה — נעשית לו סם חיים; לא זכה — נעשית לו סם מוות". הטקסט

Thou hast avouched the L-RD this day to be thy G-d, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and His ordinances, and His ordinances, unto His voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 14

102 כרחל לפני גוויזה נאלמה

"כבשה אילמת לפני גוויזה". הטקסט מחיל זאת על השכינה המלוכת בעולמות התחתונים, שממנה אחרים נוטלים.

Isaiah 53:7 ישעיהו נ"ג:ז

נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשה לטבח יוכל וכרחל לפני גוויזה נאלמה ולא יפתח פיו:

He was oppressed, though he humbled himself And opened not his mouth; As a lamb that is led to the slaughter, And as a sheep that before her shearers is dumb; Yea, he opened not his mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 ואברהם ושרה זקנים

"ואברהם ושרה זקנים, באים בימים; חדל להיות לשרה אורח כנשים". המאמר מפרש את "זקנים" ואת "ימים" כמדרגות עליונות שמהן הקליפות אינן יונקות.

Genesis 18:11 בראשית י"ח:יא

ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים:

Now Abraham and Sarah were old, and well stricken in age; —it had ceased to be with Sarah after the manner of women

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, יא.

104 ואברהם ושרה זקנים באים בימים

יעל אור מוסיף כאן: "כלומר, כמו חכמה ובינה שנקראות זקנים, [שכן] אין זקן אלא מי שקנה חכמה".

הערת קה"ת

"(היינו דוגמת ח"יב הנקראים זקנים זקן שקנה חכמה)" — יהל אור ע' סה.

105 וימים עליונים

יעל אור מוסיף "דאציילות" לאחר "ימים עליונים".

הערת קה"ת

ביהל אור ע' סה נוסף: "דאציילות".

106 בזהר ויקהל (דרט"ו ע"א)

הערת קה"ת מפנה שם לנוסח הטקסט הזה בזהר.

הערת קה"ת

ראה הלשון באוה"ת שלח ע' תקצו.

107 וארח צדיקים

"ואורח צדיקים כאור נוגה, הולך ואור עד נכון היום". הוזהר מבחין בין "אורח" זה לבין "דרך" הפתוחה לכול.

Proverbs 4:18 משלי ד':י"ח

וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום:

But the path of the righteous is as the light of dawn, That shineth more and more unto the perfect day

Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעי' ס, כא.

119 תר"ך עמודי אור

שם, רמ"ה מצוות עשה הן ה"איכרים", הכלים של ז"א, המקבלים את האור הנמשך מכתר — תר"ך עמודי האור, שהם תרי"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדברי חכמים.

הערת קה"ת

ע"ל בחקותי (מז, ב). ושי"ג. [כ].

120 תר"ך עמודי אור

האיגרת מסבירה שהרצון העליון, הנקרא כתר, כולל 620 עמודי אור, המתלבשים בתרי"ג מצוות התורה ובשבע המצוות מדרבנן. הטקסט מביא זאת כדי להראות את התגלותם בתורה שבעל פה.

Tanya, Iggeres HaKodesh 29:14 תניא, אגרת הקדש כ"ט:י"ד

והנה, רצון העליון ברוך־הוא מכונה ונקרא בפי חכמי האמת בשם "כתר עליון", ובו תר"ך עמודי אור וכו'. פירוש, דרך משל, כמו שיש עמודים בבית חומה גדול, נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה, ככה ממש על דרך משל, "כתר עליון" ברוך־הוא, הוא למעלה מבחינת מדרגת החכמה, והוא מלשון "כותרת", שהוא מקתיר ומקיף על המוחין שבראש, שהם בחינות חכמה־בינה־דעת.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

121 תר"ך אותיות בעשרת הדברות

בהערת קה"ת מצוטט הש"ה, בשם מקורות קדומים, בעניין תר"ך האותיות שבעשרת הדיברות.

הערת קה"ת

ראה של"ה ר"פ יתרו בשם הקדמונים. בעה"ט שמות (כ, יג [ושם בני נח]). ובמי לקח טוב (שם [יד. ושם תרכ"א]). [כ].

122 באגה"ק בדי"ה אשת חיל

האיגרת מסבירה שהרצון העליון נקרא "כתר עליון" ובו תר"ך עמודי אור, בדומה לעמודים העומדים על הארץ וראשיהם מחוברים לתקרה; רצון זה מתלבש בתרי"ג מצוות התורה ובשבע המצוות מדברי חכמים. הוא נעלם בתורה שכתב ומתגלה רק בתורה שבעל פה, "אשת חיל עטרת בעלה".

הערת קה"ת

סי כט (דף קנ, ב).

פסקה 17

123 דברך נצב בשמים

"לעולם, ה', דברך ניצב בשמים". התורה והמצוות הן ה"דבר" שבאמצעותו ישראל ממשיכים את אור ה'.

Psalms 119:89 תהילים קי"ט:פ"ט

לעולם ה' דברך נצב בשמים:

LAMED. For ever, O L-RD, Thy word standeth fast in heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, פט.

מיישם זאת על תורה שהיא "חתומה" או שאינה "חתומה".

Yoma 72b:14 יומא ע"ב ב:י"ד

אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב: "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשְׁחָה", זָכָה — נְעֻשִׁית לוֹ סָם חַיִּים, לֹא זָכָה — נְעֻשִׁית לוֹ סָם מִיתָה. וְהָיִינוּ דְאָמַר רַבָּא: דְּאוּמָן לָהּ — סְמָא דְחֵיָא, דְּלֹא אוּמָן לָהּ — סְמָא דְמוּתָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא עב, ב.

114 וכמו דואג ואחיתופל

התלמוד מתאר את דואג ואחיתופל כחכמים גדולים ששאלו ארבע מאות שאלות על "מגדל הפורח באוויר", ובכל זאת "תורתו של דואג לא הייתה אלא מן השפה ולחוץ". הטקסט מביא אותם כדוגמה לתורה שנמשכה אחר "הפסולת".

Sanhedrin 106b:12 סנהדרין ק"ו ב:י"ב

אמר רבי: ארבע מאה בעי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, (ולא איפפש להו חד). אמר רבא: רבוותא למכעי בעי? בשני דרב יהודה כולי תנאי בגימין, ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין קו, ב.

115 חתום תורה בלימודי

"צור תעודה חתום תורה בלימודי". המאמר מפרש את החתימה כסגירת זרימתה של התורה בפני הכוחות החיצוניים.

Isaiah 8:16 ישעיהו ח':ט"ז

צור תעודה חתום תורה בלמדך:

Bind up the testimony, seal the instruction among My' disciples.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 וכל בניך למודי ה'

"וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעי' נד, יג.

117 וארח צדיקים

"ואורח צדיקים כאור נוגה". התורה החתומה נמשכת בדרך זו.

Proverbs 4:18 משלי ד':י"ח

וְאֶרֶץ צְדִיקִים כְּאוֹר נֹגֵה הוֹלֵךְ וְאוֹר עֲדִינְכוֹן הַיּוֹם:

But the path of the righteous is as the light of dawn, That shineth more and more unto the perfect day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 ועמך כולם צדיקים

"ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ".

Isaiah 60:21 ישעיהו ס:כ"א

וְעַמִּי כֻלָּם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֶצַח מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר:

124 ע"פ אני ישנה

הקטע מסביר שבאמצעות האתערותא דלתתא מתגלים רצונו הפנימי של ה' ורצונו האמיתי בתורה ובמצוות, והתענוג העליון נמשך לתוכן, ככתוב: "אשר קידשנו במצוותיו". תענוג זה, שמקורו באור הסוכב שהוא מקור כל התענוגים, יורד אל התורה והמצוות הגשמיות, והדבר תלוי באתערותא דלתתא.

הערת קה"ת
לקמן לד, א.

125 אני ישנה ולבי ער

"אני ישנה ולבי ער; קול דודי דופק". מאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה על שיר השירים פותח בפסוק זה; הטקסט מפנה אליו במילים "רעייתי".

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחילי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 ובדיה הנך יפה רעייתי

המאמר מפרש את רעייתי בשני מובנים: "המפרנסים אותי", על פי המדרש על "לסוסתי", ו"אהובתי", מלשון אהבה וידידות. הוא משווה את הפרנסה למאכל המחזק את המוח, שממנו מתפשטת החיות לכל האיברים; ובעמוד זה הוא מפרש את "מן השמים" על פי "הם מפרנסים את אביהם שבשמים".

הערת קה"ת
לקמן יד, א.

127 וע"פ כי תבאו אל הארץ

המאמר על "כי תבאו אל הארץ" פותח בביאור "פתחי לי אחותי רעייתי": ה' מבקש מכנסת ישראל לפתוח, כדי שמדרגת "אחותי רעייתי", הנמצאת תמיד אך לעיתים מכוסה ונעלמת, תתגלה.

הערת קה"ת
לעיל פ' בהר לט, ג. ואילך.

128 כי תבאו אל הארץ ושבתה הארץ

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה". מאמר בלקוטי תורה על בהר פותח בפסוק זה; הטקסט מפנה אליו במילים "רעייתי".

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב'

דבר אלי בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land keep a sabbath unto the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 לסוסתי ברכבי פרעה

"לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך, רעייתי". כעת המאמר מסביר את ההשוואה לסוס.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א:ט'

לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 19

130 כי תרכב על סוסך

"כשאתה רוכב על סוסך, מרכבותיך הן ישועה". הכתוב מתאר את מרכבתו של ה' באמצעות סוסים.

Habakkuk 3:8 חבקוק ג:ח'

הבנהרים חרה ה' אם בנהרים אפק אם בים עברתך כי תרכב על סוסך מרכבתך ישועה:

Is it, O L-RD, that against the rivers, is it that Thine anger is kindled against the rivers, or Thy wrath against the sea? That Thou dost ride upon Thy horses, upon Thy chariots of victory?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 וכמ"ש בנבואת זכריה

אור התורה מסביר שקטע זה מבחין בין ריצת הסוס, מרכבת זכריה, לבין ריצת החיות הנושאות את מרכבת יחזקאל, וריצת הסוס גדולה יותר.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך א ע' שנח דמבאר דכאן מבאר ההפרש בין מרוצת הסוס שהוא המרכבה דזכריה ובין מרוצת והחיות נושאות שבמרכבה דיחזקאל שמרוצת הסוס גדול יותר, אבל בתו"א קטז, מבאר ההפרש בין מרוצת הסוס למרוצת הצבי ע"ש.

132 סוסים שחורים סוסים לבנים

המילים כאן מצטטות את Zechariah 6:2. הקטע מופיע למטה.

Zechariah 6:2 זכריה ו:ב'

במרכבה הראשנה סוסים אדמים ובמרכבה השנית סוסים שחורים:

In the first chariot were red horses; and in the second chariot; black horses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
זכרי' ו, ב-ג.

133 סוסים שחורים סוסים לבנים

זכריה ראה ארבע מרכבות, רתומות לסוסים אדומים, שחורים, לבנים ומנוקדים.

Zechariah 6:2-3 זכריה ו:ב-ג'

במרכבה הראשנה סוסים אדמים ובמרכבה השנית סוסים שחורים: ובמרכבה השלישית סוסים לבנים ובמרכבה הרבעית סוסים נקודים אמצעים:

In the first chariot were red horses; and in the second chariot black horses; and in the third chariot white horses; and in the fourth chariot grizzled bay horses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 פני אריה פני שור

בחזונו של יחזקאל היו לכל אחת מהחיות פני אדם, פני אריה מימין, פני שור משמאל ופני נשר.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א:י'

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אליהמין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נשר לארבעתן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man;
and they four had the face of a lion on the right side; and
they four had the face of an ox on the left side; they four had
also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 20

135 סוסים הם בחיי אותיות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה (ג, ב, ח, א). שם ת"י ה' (כ, ב). שם ת"י מז (פד, ב).

136 ולית מחשבה תפיסא כלל

בתפילת אליהו (פתח אליהו) שבתחילת תיקוני זוהר נאמר: "אתה נעלה
מכל הנעלים, נסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך
כללי. הטקסט מחיל זאת על התענוג העליון, שאין שום שכל יכול להשיגו.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה
תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר
ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין.
ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון
ומיחד לון. ובנין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין
עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

137 סוס שברכבי פרעה

בהקדמה לתיקוני זוהר מדובר במי ש"מכין סוס" למלך, ומפרשים את
"לסוסתי ברכבי פרעה" על הסוסה שהיא מרכבתו. בהערת קה"ת מובא קטע
זה, בין השאר, כמקור לכך שהסוסים הם אותיות.

Tikkunei Zohar 3b:8 תקוני זוהר ג' ב:ח

ומאן דתקין לקה סוסיא, דאָתמר פּה (שיר א ט) לסוסתי ברכבי פרעה
דמיתיה רעיתי, דאיהי מרכבה דיליה, דביומי דשבתות וימים טובים
איהו לבוש לבושי מלכותא, דאינון עשר ספירות דבריאה, וביומי דחול
לביש עשר כתות דמלאכיא, דמשמשי לון לעשר ספירן דבריאה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

138 מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסוגלת. מסגלת לבעליה. כך כל

מה שישאל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם

שבשמים

רבי יהודה בן רבי סימון בשם רבי לוי: כשם שהדבורה אוספת את כל מה
שהיא מלקטת עבור בעליה, כך ישראל אוספים את המצוות ואת המעשים
הטובים עבור אביהם שבשמים. המאמר מסיים בדימוי זה של "לפרנס" את
ה'.

Devarim Rabbah 1:6 דברים רבה א'ו

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/10/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/10/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק